

NEVZUHUR

EDEBİYAT KÜLTÜR SANAT

MAYIS 2019 / SAYI : 69

SAHİBİ:

MUSTAFA AKBABA

GENEL YAYIN YÖNETMENİ:

ALİ DEMİREL

YAYIN KURULU:

BEKİR KARA
HASAN TÜLKAY
MEHMET ERÇİN

ADRES:

Atatürk Cd. 1306 Sk.
Akababa Apt. No: 1/2 ANTALYA

TLF : 0 (242) 241 80 62 - 63

BELGEGEÇER: 0 (242) 241 41 74

www.mustafaakbaba.com.tr

e-posta: alidemirel47@hotmail.com

ISSN : 1308 - 1403

BASIM YERİ

TUNAHAN OFSET & MATBAACILIK

Tel : 0 (242) 248 90 88

www.tunahanmatbaa.net

info@tunahanmatbaa.net

tunahanofset@gmail.com

Sinan Mh. Atatürk Cd. 1254 Sk.

Rıfat Türkcan Psj. No: 14/7

Muratpaşa / ANTALYA

YAYIN TÜRÜ :

Yerel - Süreli

İki Ayda Bir Yayınlanır

NEVZUHUR da yayımlanan yazılar
kaynak gösterilerek iktibas edilebilir.

NEVZUHUR da yayınlanan eserlere
telif hakkı ödenmez.

NEVZUHUR

Bir kültür hizmeti olup, para ile satılmaz.

NEVZUHUR da

Yayınlanan bütün yazıların sorumluluğu
yazarına aittir. Gönderilen yazıların
yayınlanması, Yayın kurulu nun
kararına bağlıdır.

NEVZUHUR Yayınlarının tamamına
www.mustafaakbaba.com.tr adresinden
ulaşabilirsiniz.

CÂMİ (LER)

MUSTAFA AKBABA

AŞKA SUAL

İBRAHİM ŞAŞMA

TİMSAL KARABEKİR İLE RÖPORTAJ

ZEYNEL ABİDİN POLAT

EREĞİNE UMUT DOKUNDU

ANDAÇ

ŞAKİR ZÜMRE SOBALARI

ALİ DEMİREL

GECE İSTİFASI

İBRAHİM ŞAŞMA

OKUYUCU İLE SOHBET

Değerli NEVZUHUR dostları;

69. Sayımızla sizlere yeniden merhaba demenin mutluluğunu yaşıyoruz.

İlk yazımız MUSTAFA AKBABA'nın olup *CÂMİ(LER)* başlığıyla sunuluyor. Yazının akışı içerisinde ele alınan farklı konular herhalde sizin de ilginizi çekecektir.

ZEYNELABİDİN POLAT'ın 19 Eylül 2017'de yakın tarihimizin en önemli şahsiyetlerinden olan KAZIM KARABEKİR'in kızı TİMSAL KARABEKİR Hanımefendiyle yapmış olduğu mülakat, ilk defa dergimiz NEVZUHUR'da *TİMSAL KARABEKİR İLE RÖPORTAJ* başlığıyla okuyucularımıza aktarılıyor.

ANDAÇ da bir önceki sayıda başladığı güzel hikâyesinin devamını *EREĞİNE UMUT DOKUNDU* başlığıyla sürdürüyor.

ALİ DEMİREL'in *ŞAKİR ZÜMRE SOBALAR* başlığıyla kaleme aldığı yazısını okurken, yazarımızın geçmiş yıllarda üretilmiş bir sobanın tanıtımı gayreti içerisinde olmadığını, ancak bu sobaların üretimine neden mecbur kalındığının ibretlik hikâyesini öğrenmiş olacaksınız.

'Esere ve emeğe saygı adına' *GECE İSTİFASI* başlığıyla hikâye tadında sunulan deneme ise İBRAHİM ŞAŞMA'nın kaleminden dökülmüş. Yazarımızın *AŞKA SUAL* unvanlı şiirini de yine sayfalarımız arasında bulacaksınız.

Değerli dostlarımız web adresimiz www.mustafaakbaba.com.tr olarak değişmiştir. NEVZUHUR'un bütün sayılarına buradan ulaşabilirsiniz.

Bir sonraki sayıda buluşabilmek ümidiyle hoşçakalınız.

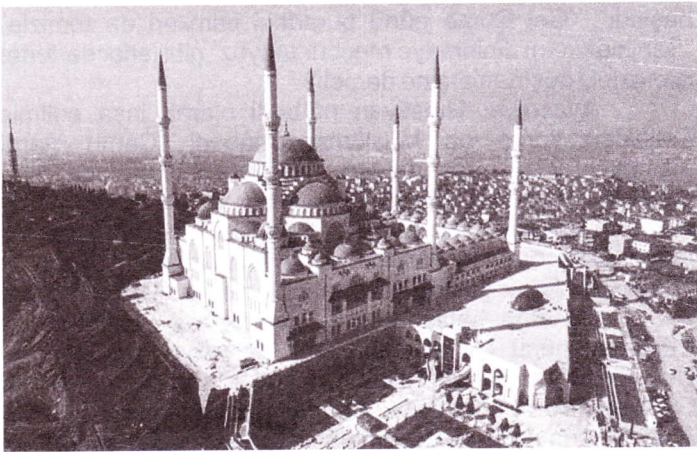
NEVZUHUR

CÂMİ (LER)

MUSTAFA AKBABA

Arabca "Cem" yani "toplanmak" kelimesinden gelen "Câmi"; Müslümanların, içinde vakit namazları ile Cuma ve bayram namazlarını kıldıkları ve ibadet ettikleri mihraplı, minberli, genellikle de minareli binalara dendiği herkesçe malûmdur.

Yapımına 2013 yılında başlanan Çamlıca Camii, altı yıl gibi bir sürede tamamlanarak 7.3.2019 tarihinde sabah namazı itibarıyla ibadete açılmış oldu. Hem mübarek Recep Ayı'nın ilk günü, hem de Regaib Kandili'ne rastlayan bu açılış Milletimiz ve bütün İslâm âlemi için hayırlara vesile olur inşallah.

Çamlıca Camii

Gerek sıfat gerek mimarî hususiyetleri açısından selâtin camileri vasfında olan ve Cumhuriyet tarihinde yapılan en büyük cami özelliğini taşıyan, ayrıca güzel İstanbul'un silüetine ayrı bir güzellik katan bu mübarek yapıda 63.000 kişi aynı anda ibadet edebilecek.

11.000 m² lik bir alana yayılan bu cami kompleksi içerisinde; Türk İslâm eserlerinin yer aldığı bir müze ile bir sanat galerisi de bulunuyor. Ayrıca sanat atölyeleri, kütüphane, konferans salonları ve katlı otoparkı da bünyesinde barındırıyor.

Osmanlı-Selçuklu mimarî tarzıyla bugünün çizgilerinin bütünleştiği caminin; İmanın şartını temsilen 6 minaresi bulunuyor. Bunlardan üç şerefeli 4 minaresi Malazgirt Zaferi'ne ithafen 107.1 metre, iki şerefeli 2 minaresi 90 metre yüksekliğinde. Caminin 72 metre yükseklikteki ana kubbesi; İstanbul'da yaşayan 72 milleti, 34 metre çapı ise İstanbul'u simgeliyor. Kubbenin iç yüzünde, 16 Türk Devleti'ne ithafen Allah'ın isimlerinden 16'sı, Haşr Suresi'nin son iki âyetinden istifade ile yazıldı. Ana kubbenin üzerine 3 metre 12 cm. genişliğinde, 7 metre 77cm. Yüksekliğinde, 4,5 ton ağırlığında yerleştirilen alem ise dünyanın en büyük alemleri olma özelliğini taşıyor.

Bu cami kompleksinin yapılmasına emeği geçenlerden Allah razı olsun. Kısmet olursa, İstanbul'a ilk gidişimde bu camide bir vakit veya Cuma namazı edâ etmeyi düşünüyorum.

Darısı, Taksim'de yapılmakta olan caminin başına. İhtiyaç olmasına rağmen vesayetçi zihniyetin yapılmaması için yıllarca takoz koyduğu bu cami de şükürler olsun ki bitmek üzere. İstiklal Caddesi'ndeki Ağa Camii'nden başka ibadet edecek yeri olmayan, Cuma ve diğer mübarek günlerde sokaklara taşan, ambalaj ve gazete kâğıtları üzerinde namaz kılma mecburiyetinde bırakılan Müslümanlar artık bundan böyle ibadetlerini rahat bir şekilde yapabilecekler.

Yıllarca Müslümanlara hizmet sunan ama artık artan nüfus sebebi ile yıllardan beri kifayetsiz kalan Ağa Camii'nin bânisi, Galatasaray Ağası Şeyh-ül Harem Hüseyin Ağa'dır. 1006/1597'de inşâ edilmiştir. İlk yapısının kubbeli olduğu kayıtlardan anlaşılmaktadır. Zamanla çok harap olduğundan II. Mahmud tarafından 1834 senesinde tamir ettirilmiş, en nihayet 1934'de son tamiri Vakıflarca yapılmıştır.

Bugünkü cami, dikdörtgen plânlı, kurşun kaplama çatılı ve kârgirdir. Saçak çıkıntıları motiflidir. Ufak bir son

cemaat mahalli vardır. Üste kadınlar mahfili bulunmaktadır. Mihrabı sarkıtlı, kum saatlidir. Kürsü ve minberi ahşaptır. Kurşun kaplı çatısı on mermer sütun üzerine oturmuştur. İç duvar etekleri ve sütunlar Kütahya'da özel olarak yaptırılan çinilerle kaplı ve bezelidir. Sağındaki minarenin girişi dışarıdan olup kesme taştandır. Cami içindeki yazılar Hattat İsmail Altınbezer'indir. Avluda bulunan mermer havuz ve fıskiye Eyyub'deki Oluklu Bayır Tekkesi'nden getirilmiş olup Mimar Sinan eseridir. Önünde hazire vardır. Bânisi Hüseyin Ağa'nın kabri de bu hazirededir.

Belki burası yeri değil ama konu konuyu çağırıştırıyor.

Şiirin 'Ş' sinden anlamadıkları halde, Nâzım Hikmet'in ideolojik şiirlerinden birkaç tanesini okumakla kendilerini entel sanan taifeye Nâzım'ın Ağa Camii şiirinden bahis edince, trene bakar gibi insanın yüzüne bakıyorlar. Bu konuya kapı aralamaktaki maksadımız Nâzım Hikmet'in şairliği veya şiirleri hakkında yorumda bulunmak değildir, o ayrı bir yazı konusudur. Bizim burada söylemek istediğimiz şey; kendi ideolojilerini Nâzım'ın üzerinden servis ederek pirim yapmak isteyenlerin bu yolla gerçek bir entelektüel olamayacaklarıdır. Bunların; Dergâhın Kuyusu, İstanbul'un Fethi, Mevlâna ve benzeri bazı şiirlerden de haberleri yoktur mutlaka ama ağızlarını açtıklarında bir numaralı Nâzım'cı oluverirler.

Mütareke ve işgal yıllarının teessürüyle, dinî ve millî duyguların öne çıkarak kaleme alınmış olan bu şiirlerden Ağa Camii şiirinin bir kısmını burada sunalım.

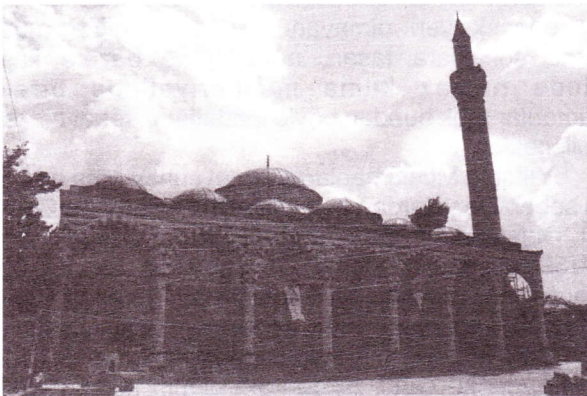
Havsalam almıyordu bu hazin hâli önce;
Ah, ey zavallı mâbed, seni böyle görünce
Dertli bir çocuk gibi imânıma bağlandım,
Allah'ımın ismini daha çok candan andım.
Ne kadar yabancısın böyle sokaklarda sen?
Böyle sokaklarda ki anası can verirken
Işıklı kahvelerde kendi öz evlâdı var;
Böyle sokaklarda ki çamurlu kaldırımlar
En kirlenmiş bayrağın taşıyor gölgesini,
Üstünde âşifteler yükseltiyor sesini.

.....

Ya, 8 Mart Kadınlar Günü münasebetiyle, açtıkları yüz kızartıcı pankartlarla İstiklâl Caddesi'nde izinsiz nümayişte bulunan sözde kadınların zavallılıklarına ne demeli? Fiilen düşman işgali altında olmayan memleketimizde fikren işgale uğramış bir avuç kadın müsveddesi milyonlarca tertemiz Türk kadınının temsilcisi olabilir mi?

Neyse, biz bu konuya daha fazla girmeden esas konumuza avdet edelim.

Diyarbakır'da bulunan ve dört sene önce teröristlerin yakıp yıktığı Kurşunlu Camii de Çamlıca Camii gibi Regaib Kandili günü ibadete yeniden açıldı.

Asıl adı "Fatih Paşa Camii" olan ama kubbelerinin kurşunla örtülü bulunması sebebi ile "Kurşunlu Camii" olarak tanınan bu yapı şehrin doğusunda, içkale yakınındadır. 1516-1520'de Bıyıklı Mehmed Paşa tarafından yaptırılmıştır. Diyarbakır'daki ilk Osmanlı eseri olması hasebiyle ayrı bir önemi haizdir. Plânıyla, daha önceki yapılardan ayrılmaktadır. Ters 'T' biçimli camilerden dört yarım kubbeli merkezî plânlı camilere geçişi belirlediğinden, Türk mimarlık tarihinde önemli bir yeri vardır. Son cemaat mahalli, sekiz sütuna dayanan yedi kubbeyle örtülüdür. Ak kara taştandır. Ana mekân, dört kare sütuna dayanan bir orta kubbe ve dört yarım kubbeyle örtülüdür. Bu orta mekânın yanlarında odalar bulunmaktadır.

Basından öğrendiğimize göre; restorasyon çalışmaları esnasında bazı noktalardaki mermi izleri, o günlerin unutulmaması adına özellikle kapatılmamış.

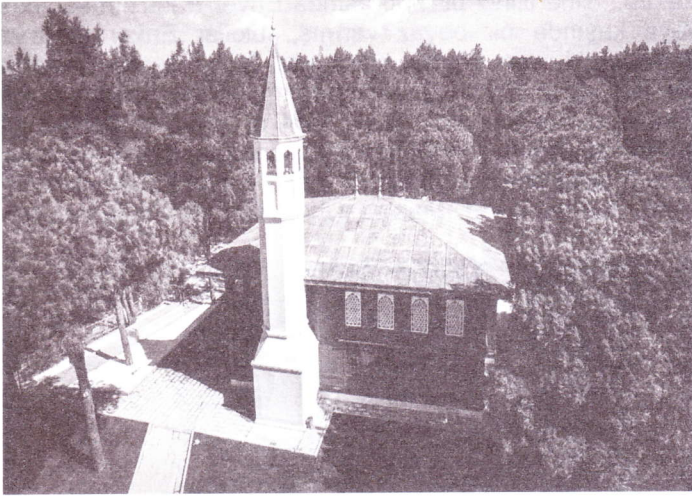
Bugüne kadar Diyarbakır'ı görmek kısmet olmadı. Nasip olur gidersem ilk göreceğim yerler arasında Kurşunlu Camii'de olacaktır inşallah.

15 Mart Cuma günü Yeni Zelanda'nın Christchurch kentinde en-nur ve Linwood Camilerine yapılan terör saldırısında 51 Müslümanın şehid edilmesi ve bir o kadar da insanın yaralanması yüreklerde derin yaralar açtı. Dünyanın muhtelif yerlerinde Müslümanlara karşı zaman zaman zuhur eden benzeri vakaların sorumluluğunu doğrudan doğruya fâiline bağlamak safdillik olur. Gerçek fâil (ler), ruhu taşlaşmış insanlıktan çıkmış bu câninin arkasındaki güçlerdir. Teröristin ölüm kusan silâhının üstünde Türk düşmanı haçlıların isimlerinin bulunması ve bazı tarihler oldukça mânîdardır. Ayrıca, katliamı gerçekleştiren câninin You Tube'dan duyurduğu manifestoda da Türkler ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti Başkanı hedefe konmuştur. "Ayasofya'yı minarelerden kurtaracak ve Konstantinopol'ü yeniden bir Hristiyan şehri yapacağız" ifadeleri her şeyi apaçık ortaya koymaktadır. Bu lâflar câninin değil, arkasındaki güçlerin arzularıdır. Türkiye'ye binlerce kilometre uzaktan verilen bu mesajın benzeri ne tesadüftür ki (!) daha örtülü bir şekilde, hâdiseden birkaç gün önce Avrupa Parlamentosu'nun skandal Türkiye Raporunda; "Ayasofya'nın camiye dönüştürülmemesi" şeklinde yer almıştır. Yine, Binyamin Netenyahu'nun oğlu ile katilin İstanbul'a dair ağız birliği de dikkat çekicidir. Ne oldu da haçlı-sionist ittifakı koro halinde Ayasofya'yı yüksek sesle konuşmaya başladılar? Haydi onlar düşman, cibilliyetlerinin gereğini yapıyorlar. "Zulüm 1453'de başladı", "Gel Cuma günü buradaki camileri de temizle", "Senin ezanını dinlemeye mecbur muyuz" gibi laflar sarfeden içimizdeki düşmanlara ne demeli?

Ayasofya; Hristiyan mâbedi olarak inşa edilmiş, Fetih'den sonra da Müslüman mâbedi (Câmi) olarak hizmetine yüzyıllarca devam etmiştir. 1930 yılında tamir edilecek denilerek ibadete kapatılan ve 24 Kasım 1934 tarihinde Bakanlar Kurulu kararı ile müzeye çevrilen câninin tekrar aslî görevine döndürülmesi Müslüman Türklerin ve dünya üzerindeki şuurlu Müslümanların en tabii beklentisidir.

Bu elîm hadiseden üç gün sonra, yani 18 Mart Pazartesi günü Çanakkale Deniz Zaferi'nin "Bir Duruştur Çanakkale" temasıyla 104. Yılı kutlamaları çerçevesinde Gelibolu Yarımadası'nda yapımı tamamlanan Şehidler Abidesi Camii de devlet erkânı tarafından törenle ibadete açıldı.

Caminin yapımında 250 metreküp sarıçam ahşabı kullanıldı. Caminin dışına tabiata uygun şekilde aşı boyasıyla güzel bir görünüm kazandırıldı. Aynı anda 350 kişinin ibadet edebileceği bu cami, bence küffar ittifakına mâzilerini hatırlamaları için Çanakkale'den verilen en güzel cevap olmuştur.

Kurşunlu Camii

Yazımızın burasında Ayasofya için bir parantez açmayı uygun görüyorum. Yukarıda bahis ettiğimiz şer ittifakının durup dururken Ayasofya'yı dillerine dolamaları üzerine, eski Türk Tarih Kurumu Başkanı Sayın Prof. Halaçoğlu daha önce de savunduğu bir konuyu tekrar gündeme taşıdı. Ayasofya'nın ibadete açılması için o yıllarda Meclis'e kanun teklifi verdiğini de hatırlatan Prof. Halaçoğlu iddiasını şu ifadelerle sürdürdü:

"Ayasofya zaten bir cami, ancak ibadet yapılmıyor. Atatürk'e mal edilen, müze yapılması ile ilgili bir kararnameden bahsediliyor. Hâlbuki yaptığım araştırmaya göre böyle bir kararname hiç yayımlanmamış. Resmî Gazete'de yok. 1924 Anayasası'na göre, Resmî Gazete'de çıkmadan önce Bakanlar Kurulu tarafından imzalanır; Cumhurbaşkanı'nın imzasından sonra Resmî Gazete'de yayımlanır, ondan sonra yürürlüğe girebilir. Ancak hiçbir zaman Atatürk tarafından imzalanmadı." (29 Mart 2019 Cuma/Türkiye Gaz.)

Ayasofya her ne kadar müzeye döndürülmüş olsa da resmî belgelerde hâlen cami olarak kayıtlıdır. Zaten bu yıllardan beri bilinen bir gerçektir. Ancak Prof. Halaçoğlu'nun iddia ettiği gibi, bu kararname imzalanmadı ise hangi sebebe istinaden müzeye döndürüldü, bunun bir açıklamasının olması gerekir. Atatürk'ün haberi olmadan böyle bir şeyin yapılabilmesi mümkün müdür? İmzasını taklit etmeye kim cesaret edebilir? Hiç mümkün değil ama diyelim ki bir oldubittiye getirildi, 24 Kasım 1934'den ölüm tarihi olan 10 Kasım 1938'e kadar geçen dört yıllık bir sürede bunun hesabını Atatürk sormaz mıydı?

Prof. Halaçoğlu'nun akademisyen kimliğine saygımı saklı tutmakla birlikte bu savunmasına olumlu bakmadığımı söylemeliyim. Bildiğimiz kadarıyla müzeye döndürülme kararı Lozan veya benzeri uluslar arası hukuka tabî bir durum olmayıp siyasî bir karardır. Bu şartlarda da ibadete açılmasına mani bir durum bulunmamaktadır. Ancak bu güne kadar açılmaması da ayrı bir soru işaretidir.

Not: Bu konuda; NEVZUHUR'un 37. Sayısında neşredilen "AYASOFYA MUAMMASI" başlığıyla sunulan tafsilatlı yazımız tekrar okunabilir.

Ayrıca, sayın Yavuz Bülent BÂKİLER'in "SERDENGEÇTİ, GELDİ GEÇTİ" adını taşıyan kitabından (Yakın Plân Yay./ 2019-İst) "AYASOFYA" başlığıyla sunulan yazının(say.197-205) okunması da tavsiyemizdir.

AŞKA SUAL

İBRAHİM ŞAŞMA

Sırrı olan, gizi olan
Yüreğimde izi olan,
Alnımdaki yazı olan,
Aşka sorun aşka beni.
Kimse bilmez başka beni.

Muhabbetten hâsıl harcum.
Cümle cana sevda borcum.
Umut kalem, vefa burcum.
Aşka sorun aşka beni.
Kimse bilmez başka beni.

Boz bulanık sel gibiyim.
Öz yurdumda el gibiyim.
Lal kesilmiş dil gibiyim.
Aşka sorun, aşka beni.
Kimse bilmez başka beni.

Bir hicrana müebbetim.
Suç ortağım muhabbetim.
Ben hasretim, ben gurbetim.
Aşka sorun aşka beni.
Kimse bilmez başka beni.

Yakın eyler tüm ırağı.
Odur ustam, can çırağı.
Yusuflî'nin son durağı.
Aşka sorun aşka beni.
Kimse bilmez başka beni.

TİMSAL KARABEKİR İLE RÖPORTAJ

ZEYNEL ABİDİN POLAT

Türk askeri ve siyasi tarihinin en önemli şahsiyetlerinden birisi hiç şüphesiz Şark Fatihî, Yetimler Babası Kazım Karabekir Paşa'dır. I. Dünya ve Kurtuluş Savaşlarında göstermiş olduğu askeri başarılar ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu kadrosu içinde yer almasının yanı sıra, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk muhalefet partisi olan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının kurucusu ve TBMM Başkanlığı görevlerini de üstlenmiştir.

19 Eylül 2017 tarihinde İstanbul'a yapmış olduğum ziyaret esnasında Kazım Karabekir Vakfını da ziyaret etme şansını buldum. Vakıfta Kazım Karabekir'in değerli kerimeleri Timsal Karabekir hanıma hazırlamış olduğum "İnönü Devrinde Kazım Karabekir'in Faaliyetleri" isimli tezimin bir nüshasını teslim ettim ve kendileri ile Karabekir üzerine aşağıda ki röportajı gerçekleştirdim.

- Kazım Karabekir'in örnek aldığı şahsiyetler kimlerdi?

- Benim babamla ilgili hatırladığım şu, derdi ki; "Herhangi bir sıkıntıya düştüğünüzde Allah'ın yardımını

mutlaka isteyin. Çok güvendiğiniz iki yüce ruhunda yardımına sığının.” derdi. “Ben yüreğimi Cenab-ı Hakka bağlarım. Hz. Muhammet'e, Fatih Sultan Mehmet'e ve kendi babasına, onlara bağlandıktan sonra hemhal o halden kurtulurum.” Manevi tarafı da var insanın o manevi yanı olmasa olayların içinden çıkması da kolay değil.

- Kazım Karabekir'in Bektaşî olduğu söyleniyor. Sizin bu konuda ki düşünceleriniz nedir?

- Değil. Bektaşî olduğuna dair hiçbir fikrim yok. Fakat kendi anılarında “Hayatım” kitabında albümüne de bir Mevlevî dedesi kıyafetiyle karakalem resmini koyuyor. Yangın geçirmişler, koyacak başka resim olmayınca Ceddîm Karabekir diye “Mevlevî olan bir dedemin fotoğrafı” diyor. Daha sonra anılarında kendi babasıyla ilgili; “Çok güzel sesi vardı. Ney üflerdi, Mevlevî tarikatındandı.” diyor. Ama babamın bir tarikata bağlı olduğunu zannetmiyorum. Ama dindar bir insandı. Allah'ına yürekten bağlı ve Allahın kul olmasının istediği gibi yaşayan, Peygamber hasletli bir insandı.

- Karabekir Paşa oldukça entelektüel ve aydın bir insan. Onun bilinmeyen farklı özellikleri var mıydı?

- Manevî yönü var. Gerçi o da biliniyor. Babamın hayatını göz önüne alırsak, kendi babası da Paşa... Ev hayatı ile adabı ile öyle bir aileden yetişmiş. Çok imanlı bir insan. Mesela aile içinde, dostluklarında da öyle. Hatta bir sözü vardı; “Temas olmazsa, muhabbet olmaz.” derdi. “Kardeş bile olsan temas olmazsa muhabbette olmaz.” derdi. Eş, dost, akraba her zaman aranacak, bilinecek, yoksul olana mutlaka el uzatılacak, ihtiyacı olan asla geri çevrilmeyecek. Müzik konusunda da derdi ki; “Evlatlarınıza kaliteli müzik dinletin. El beynin bildiğini alkışlar.” Kendisi bir asker, savaşa gir, savaştan çık, hiçte mağlup olmamış. Kut-ul Amare dahil hiçbir yerde mağlup olmamış bir asker. Ama o asker adamın büyük bir şefkat gösterip de, 6.000 evlada baba oluşu, gerçi bu da bilinmeyen bir yönü değil.

- Siz babanızın yetim evlatları ile daha sonra hiç temasa geçtiniz mi?

- Geçmez miyim? Babamın evlatlarından birebir tanıdığım çok var. Şimdi hepsi vefat etti. Bir Polis İsmail abimiz vardı. Bundan birkaç yıl önce bir Beyefendi geldi. Biz de Vakıf olarak burs veriyoruz. Çocuklarımızın burs havuzuna büyük bir meblağ para yatırıyor. Ben de kendisine teşekkür ediyorum. Mehmet Şairoğlu adı. Mehmet Şairoğlu babamın evlatlarından biri imiş. Karşılaştığımız zaman şöyle anlattı; “Biz Kars'taydık. Annem, Paşa Kars'ta okul açtı diye duyunca benim ayaklarıma lastiklerimi giydirdi. Demiryolunu takip ede ede Sarıkamış'a kadar yürüdük ve beni Paşa'nın okuluna verdi. Ama gece olunca ana hasreti yüreğime düştü. Ben aynı yoldan geri döndüm. Kapıda beni gören anam lastiklerimin içine otları koydu. Ayaklar yaralanmış aynı yoldan geri götürdü.” İşte bu Mehmet Şairoğlu abimiz o gün bir ilaca ihtiyacı olan bir evlat, bugün ilaca ihtiyacı olanlara merhem oluyor. O beni çok duygulandırmıştır.

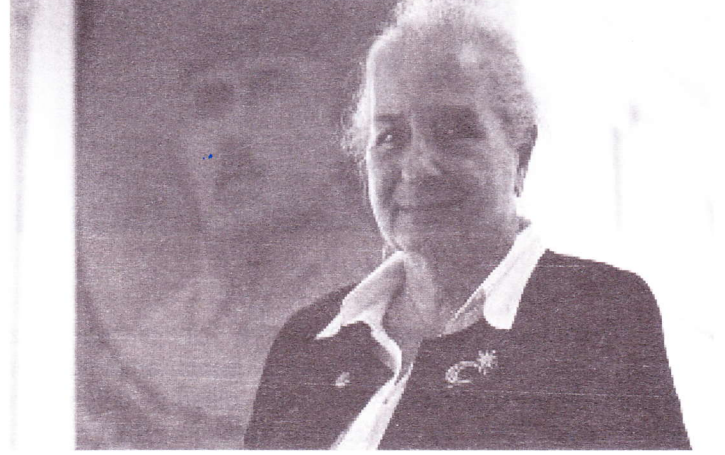
- Karabekir'in Enver Paşa ile ilgili birçok anısı var.

- Evet. İttihat ve Terakkiyi beraber kuruyorlar.

- Enver Paşa ve Karabekir'in ilişkisi hakkında neler söylemek istersiniz?

- Enver Paşa diye kitabı vardır babamın. Enver Paşa'yı seviyor. Seviyor fakat Enver Paşa ile ters düşmeleri de var. İsmet Paşa ve Babam Avrupa'ya gidiyor. Bütün amaçları da gidecekler 14 Temmuz'da Fransızların kurtuluş gününde oradaki şaşaayı görecekler. O sırada Avusturya-Macaristan veliahdı Ferdinand'ın vurulma meselesi olunca babam; “Ben Fransa'ya falan gitmeyeceğim.” diyor ve geri dönüyor. Türkiye'ye gelir gelmez Enver Paşa'ya çıkıyor. “Paşam Avrupa'da savaş rüzgârları esiyor. Ben bundan tedirginim.” diyor. Enver Paşa'nın cevabı; “Çok hayalcisin

Kazım.” Yine ikinci bir hatırasında Enver Paşa'nın saçında veya kaşında bir beyaz varmış, falcılar Enver Paşa'ya demişler ki, sen de bu işaret var, hiçbir zaman mağlup olmayacaksın. Bunun üzerine babam; “Aman Paşam, böyle hurafelere inanmayın.” diyor. Yani o hayal ettiğini ya da hurafe gibi gördüklerini bastıra bastıra kitaplarında yazmış. Ama Enver Paşa çok yürekli bir insan, Enver Paşa hakikaten kahraman bir insandı. Maalesef Almanların tesirinde kalıyor.

- Milli Mücadele'de Atatürk'e destek veren ilk şahsiyet Karabekir'dir. Milli Mücadele'nin başlamasında bazı şahısların iddia ettiği gibi Vahdettin'in veya bazı kurumların etkisi var mıydı?

- Şöyle, Vahdettin Milli Mücadele'yi alenen başlatacak konumda değil. Vahdettin öyle bir esaret altında ki Mustafa Kemal Paşa'yı bile İstanbul'dan Samsun'a gönderemiyor. Güle güle Paşam diyemiyor. İngiliz'in verdiği pasaport olmadan Mustafa Kemal Paşa, İstanbul'dan Samsun'a gidemiyor. Burada Karabekir çok acı çekiyor. Çanakkale'den, Kut-ul Amere'ye gidiyor. Oradan yurdumuzun Doğusunu kurtarıyor. Nahçıvan'a geçiyor, Nahçıvan'dan Bakü'ye geçecek fakat İran Tebriz'de iken geri dön emri alıyor. Mondros Ateşkesi imzalanıyor. Dönünce gördüğü ızdıraplı dönem, Atatürk'te aynı şekilde Haydarpaşa'ya çıktığı zaman gördüğü gibi yabancı zırhlılar gelmiş, İstanbul tamamıyla İngiliz'in, Fransız'ın, İtalyan'ın esareti altında. Padişah'ta esir konumunda. Ermeni konusunda da babamın bir hatırası vardır. “İstanbul'a gelir gelmez Harbiye Nazırı Abdullah Paşa'ya çıktım. Paşam ben size Doğu'da Ermeni mezalimini içeren vesikalar gönderdim. Niye bastırmadınız? İleride Ermeniler bunun tersiyle bizi suçlayacaklar.” Ne zaman diyor bunu Karabekir? 1918 Kasımında, yüz yıl önce ve Abdullah Paşa'nın bunlardan haberi yok. Bulduruyor bastırıyor ve Mustafa Kemal'e çıktım diyor. Anadolu'ya çıkma fikri Karabekir'de şöyledir ki; “Paşam” diyor, “İstanbul'da kalmakla bir şey elde edemeyiz. Kurtuluşun anahtarı Doğu'dadır. Doğu'ya gel.” Kendisi Erzurum'a gitmek için uğraşıyor. Kendisini Tekirdağ'a gönderiyorlar. Bir müddet oraya gidiyor. Sonra Erzurum'a gidiyor. Bu da 1919'un Nisan ayıdır. “Gülcemal Vapuru ile Trabzon'a çıkmadan önce Mustafa Kemal'in evine gittim.” diyor. “Paşam İstanbul'da kalmakla bir şey elde edemeyiz.” diyor. O dönemde Fransız general kendisini Fatih Sultan Mehmet zannettiği bir dönem. Vahdettin'in esamesi okunmuyor ve Mustafa Kemal Paşa'ya diyor; “Kurtuluşun anahtarı Doğu'dadır. Gel Doğu'ya ordunun başına geç. Seni destekleyeceğim.” Bu Kazım Karabekir'in fikri.

- Kazım Karabekir ve diğer komutanlar bu hareketi Vahdettin'den bağımsız başlattı diyebilir miyiz?

- Vahdettin'den bağımsız olarak yapamaz ki. Nasıl

gidecek o zaman? Kazım Karabekir'inde kaçak gitmesi lazım. Vahdettin'in haberi şöyle var, Atatürk ile Cuma selamlığında görüşüyorlar. Mustafa Kemal Paşa vedalaşmaya gittiği zaman, hatta bir saatte armağan ediyor ve diyor ki; "Paşa paşa bugüne kadar yaptığın kahramanlıklar bu kara kitaba geçmiştir. Vatani kurtarabilirsin." Vahdettin git vatani sat demiyor. Fakat iki kolu bağlı olduğu için İngiliz'in verdiği izne bağlı kalmak durumunda. Pasaportta İngiliz'in verdiği pasaport... Verilen emirde o. Mondros Ateşkes icabına göre Türklerin elindeki silahlar toplanacak, isyanlar bastırılacak. Mustafa Kemal'i öyle görevlendiriyor Vahdettin.

- Karabekir ve Atatürk arasında ne gibi farklılıklar vardı?

- Mustafa Kemal ordudan neden istifa ediyor? Padişahın emri ile gönderildi. Padişah onu tutuklama emrini Karabekir'e verdi. Mustafa Kemal Paşa, padişahın verdiği emre riayet etmedi. Padişahın emri neydi? Türklerin isyanını bastır, Türklerin silahlarını topla. Mustafa Kemal ne yaptı? Vatani bütündür, millet bütündür diye Amasya'da genelge yayınladı. İngilizlerde bundan rahatsız olunca padişaha baskı yaptılar. Mustafa Kemal'in tutuklanmasını istediler. Tutuklanacağını öğrenince rütbelerini söktü, isyan etti ve Erzurum'da Kazım Karabekir'e padişah müfettişlik ve yetkilerini sana veriyorum, Mustafa Kemal'i Rauf Orbay ile birlikte tutukla ve gönder, diyor. Kazım Karabekir ret cevabı veriyor ve ben Mustafa Kemal'i tutuklamam diyor. Hepimizin çok iyi bildiği gibi istifa etmiş Mustafa Kemal'e "Emrinizdeyim Paşam" diyor. Bunun karşısında Mustafa Kemal bile şaşırıyor. O bile tutuklanacağına kendini o kadar hazırlamış ki, Kazım Karabekir öyle deyince çok duygusal bir sahne birbirlerine sarılıyorlar. Bu vatanın kurtuluşunun tescilidir. O anda olay farklılaşıyor. Tersine dönüyor. Emrinizdeyim Paşam demeseydi ne olurdu?

- Milli Mücadele'nin seyri değişirdi.

- Her şey farklı olurdu. İki paşa arasında mizaç olarak ne gibi farklılıklar var, ben tam olarak bilemiyorum. İkisinin müşterek tarafı vatana âşık. Tüm menfaatleri bir tarafa vatana can verme pahasına vatanın kurtuluşuna dikkat edersen, TBMM'nin açılışından, Cumhuriyetin ilanına kadar etle tırnak gibiler. İş politikaya gelince zaten ayrılığa burada başlıyor. TCF'yi kurunca o da Mustafa Kemal'in onayı ile oluyor. Partiyi kendi başlarına kurmuyorlar. Mustafa Kemal'in onayı ile kurulmasına rağmen birazcık varlık gösterince parti haksız bir iddia ile kapatılıyor. Fethi Okyar'ın partisinin başına da bu olaylar geliyor. Siyasi boyutta farklı yerde görüyoruz onları.

- İzmir Suikast Olayı hakkında neler söylemek istersiniz?

- Mustafa Kemal'e ilk destek olan o yüce insanları sayarsan daha sonra bu insanlar demokrasinin icabı olarak bir parti kurmak için bir araya geliyorlar. Kimdir bunlar? Karabekir parti başkanı oluyor. Ali Fuat Cebesoy, Rauf Orbay, Refet Bele, Adnan Adıvar. Bunlar Atatürk ile Anadolu'ya ilk çıkanlar. Parti birazcık varlık gösterince Şeyh Said İsyanını gerekçe göstererek partiyi kapatıyorlar. Partinin kapatılması yetmeyecek o sıralarda Ziya Hürşit ile birlikte birkaç kişi İzmir'de bir suikast yapmak üzere hazırlanıyorlar. İkinci bir suikastide, bu benim anladığım katılırsınız katılmazsınız bilmem ama paşaları bertaraf etmek için, muhalefeti kesin olarak susturmak için paşaları buluşturmak istiyorlar. Acı olan şu ki babamın Ankara'da bir evi var. Orada otururken diyorlar ki, İsmet seni çaya çağırıyor. İsmet Paşa'nın bu davetten haberi yok. Babam giderken yol değişiyor ve Ankara'da bir şekilde tutuklanıyor. İsmet Paşa ölümünden az bir zaman önce ablama dedi ki; "Annen çok genç öldü. Bilmiyordu bana dargın öldü. Rahat ölmek istiyorum Hayat." dedi. "Ben paşaları kurtarmaya çok çalıştım. Özellikle de Karabekir'i.

Ama bana dediler ki, paşaların o kadar taraftarı olursan seni de o tarafa alırlar." İsmet Paşa'yı da tehdit etmişler. Başbakan İsmet Paşa, paşaların tutuklanacağından haberi yok.

- Karabekir ve Atatürk'ün barışma girişimi oldu mu?

- Evet, Ali Fuat Paşa ile Atatürk barışıyorlar. Dil Kurultayı olacak Dolmabahçe Sarayında, Mustafa Kemal, Ali Fuat Paşa'ya; "Çağır Kazım'ı gelsin. Hem konuşmak istiyorum, hem de fikirlerinden istifade etmek istiyorum." diyor. Bir türlü göz göze gelemiyorlar. O tarihlerde bizim evde sıkıntılı bir dönem yaşanıyor. Ablalarım o tarihlerde küçükler. Devamlı olarak Paşanın çocuklarını kaçıracakız falan diye dedikodular geziyor. Annem de babama diyor ki; "Paşam hava karardıktan sonra sokakta kalmayın. Evinize gelin." Babamda bakıyor Atatürk ile görüşemeyecekler oradan ayrılıyor. Ayrıldıktan sonra Atatürk, "Nerde Kazım?" diye soruyor. "Gitti Paşam." diyorlar. Atatürk komaya girmeden önce -bu olay canımı çok acıtır- diyor ki; "Kazım'ı çağırın helalleşmek istiyorum." haber vermiyorlar. Vefat ediyor. Ablalarım sorarlarmış, "Babacığım bilsen gider miydin?" "Tabi giderdim, o Mustafa Kemal'dir. Gel dediği zaman gidilir." Bu çok önemli bir cümledir. Benim yüreğimi de çok acıtır. Çünkü iman etmiş bir insanın helalleşmek istiyorum demesi ne demek.

- Karabekir'in devrimlere bakışı nasıldı?

- Babam devrimlerin hiçbirinin aleyhinde değildi. O devrimlerin hepsi yapılacaktı.

- Karabekir'in laikliğe bakışı ile ilgili neler söylemek istersiniz?

- Laiklik nedir diye düşünürsen, dinlere eşit şekilde yakın durmak ve devlet işini din işi ile karıştırmamak. Babam zaten fikir olarak duruş itibarı ile öyle bir insan.

- Karabekir'in emekliliğinden ikinci siyasal hayatına kadar olan yaşamı hakkında neler söylemek istersiniz?

- Babam o sıralarda bir gazetede "Gürbüz Çocuklar" diye bir röportaj veriyor. Onun üzerine de birisi "Paşa bırak gürbüzleri İstiklal Harbinde ne oldu, onları anlat." diyor.

- Millici takma adı ile yazıyorlar yazıyı.

- Evet. Babam da cevap vermeye başlıyor. Mektup yazıyor. Dördüncü veya beşinci mektupta yayın kesiliyor. Babamda bunun üzerine evde göz hapsinde zaten, "İstiklal Harbimizin Esasları" kitabını yazmaya başlıyor. Sinan Bey diye bir matbaacıda bu eseri basıyor. Gecenin bir saati Sinan Matbaası basılıyor. Yine İsmet Paşa'nın haberi yok. İstanbul Valisi, Emniyet Müdürü falan... Sinan Bey suç unsuru yoktur diyor. Buna çok sinirleniyorlar. Ya suç unsuru yoksa diye... Yine de suç unsuru olup olmadığına bakmadan topluyorlar. Götürüp kireç kuyularında yakıyorlar. Sinan Bey'de diyor ki; "Ben bu kitapların 5-6 tanesini Paşa'ya verdim." Bunun üzerine onları da almak gerek diye gecenin bir saatinde, ablalarım o zamanlar çok küçükler 1933 senesinde polisler evi basıyor. O gün Cafer Tayyar (Eğilmez) Paşa'da bizde kalıyormuş. Üst katta bir oda da yatıyor. Cafer Tayyar'ın cüzdanını açıyorlar. Bir tek borç senedi çıkıyor. Parası yok, aksine borç senedi var. Annemin peçeteleri dâhil ne kadar kâğıt parçası varsa 96 çimento torbasına konan evrak yok olup gidiyor. O kitapla ilgili bir şey bulamayınca evde, anneme sormuşlar. "Hanımefendi bu kitapların bir kısmı sizdeymiş." demişler. Annem de; "Çok sakıncalıymış, yaktım." demiş. "Hanımefendi bu devirde kitap yakılır mı?" demişler. O da; "Çok sakıncalıymış, üç bin beş yüz doksan dokuzunu siz yaktınız, dördünü de ben yaktım." demiş.

- Karabekir o dönemde takip de ediliyor değil mi?

- Tabi. Daha sonra Faruk eniştemin eline geçiyor. Mit raporları gibi rapor tutmuşlar. Paşa evinden çıktı, iki kızının elinden tuttu, ekmek aldı gibi. Bir gün Cafer Tayyar'ın oğulları sünnet olacak, Üsküdar'a misafir gidecekler. O zamanda burada öyle araba falan yok. Caddeye kadar yürüyeceksin,

tramvaya bineceksin, tramvaydan aktarma yapıp, Üsküdar'a gideceksin. İki polis arkada, önde de ablalarım ile annem ve babam. Tramvaydan iniyorlar iki polis içeride kalıyor. Babam hemen gidiyor, vatmanın camını çalıyor; "Oğlum o çocuklar beni takip ediyor, insinler." diyor. Annem kızıyor; "Paşam madem atlatmışız, neden çağırıyorsun?" diyor. "Ekmek paralarından olurlar İclal" diyor. Karşı taraftan gelip vapurdan trene biniyorlar, oradan da eve kadar yürüyecekler, arkalarında iki tane hafiye, annem de dermiş ki; "Oğlum zaten eve kadar geleceksiniz, taşıyın bakayım poşetleri." taşıtmış.

- Paşanın siyasi hayata tekrar dönmesi hakkında neler söylemek istersiniz?

- Orada İsmet Paşa herhalde ahde vefa yaptı. Atatürk'ün ölümünden sonra Ali Fuat Paşa'yı, Refet Bele'yi falan davet ediyor. Babam da İstanbul milletvekili oluyor. Babamın ilk milletvekilliği Edirne'dir.

- Karabekir'in Cumhurbaşkanlığı olmak için bazı girişimlerde bulunduğu hakkında iddialar var. Sizin bu konuda fikriniz var mı?

- Yok.

- Karabekir'in Demokrat Parti'ye bakışı hakkında ne söylemek istersiniz?

- Çok fikrim yok. Yeni kurulmuş bir parti. Zaten birçok mensubu Halk Partisi zamanından Bayar, Menderes gibi isimler. Yani babamın tanıdığı insanlar. Ama Demokrat Parti'ye çok sıcak bakıp o tarafa da gitmiyor.

- Karabekir'in birçok eseri yayınlandı. Şu anda yayınlanmayı bekleyen var mı?

- Var var. Allah'a şükür vakfımızı, müzemizi açmak nasip oldu. Vakfımızın yaptığı iş nedir diye soracak olursan, babamın kaleminden çıkan tüm yazıları, kaleminden çıktığı gibi hiçbir değişikliğe uğramadan Yapı Kredi'nin titiz çalışmasıyla gençlere sunuldu. Yapı Kredi "İstiklal Harbimizin Esasları" kitabını tekrar basacak.

- Hiç yayınlanmamış yeni notlar var mı?

- Hayır, babamın tüm notları basıldı.

- Siz çeşitli üniversitelerde ve kurumlarda gençlerle buluşuyorsunuz. Karabekir'i anlatıyorsunuz, gençlerin Karabekir'e karşı olan tutumu nasıl?

- Konferansın başında o evlatlar Karabekir'i tanımasalar bile, konferansın sonunda; "O bizim dedemizdi" ruhiyetinde oluyorlar. Hele gelip müzeyi gezdikten sonra... Ben hepinize diyorum burası sizin dede eviniz. Ben hasbalkader evladı olmuş olabilirim. Ama bütün evlatlar onun torunları dolayısıyla bu yaşanmışları da titizlikle, mesela düşen bomba parçalarını, hatıralarını da almış getirmiş ki gençler neler yaşamış görsün diye. Bu müzecilikte babamızın fikri, bizim fikrimiz değil. Bu evin en üst katında bir odaya; "Bu benim müzem." derdi. Ben çocukken elimden tutar, bu budur, şu şudur diye tek tek anlatırdı. Yıllar sonra bunu yapabildik. Allah'a şükürler ediyorum.

- Babanız vefat ettiği zaman siz çok küçüktünüz ama babanız ile yaşadığınız aklınızda yer eden anınız var mı?

- Var tabi. O zaman bayramlar çok güzeldi. Bayramlarda yazıya denk gelirdi. Eş, dost, akraba gelirdi. Az önce söylediğim sözü de hiç kulağımdan çıkmaz. "Temas olmazsa, muhabbet olmaz." Bu evin en üst katı akrabalara tahsis edilmişti. Aydın'dan annemin kardeşleri, yeğenleri falan gelirler, bayram havaları bir başka güzel olurdu. Aklımdan kıymayan olaylardan biride şudur; masada yemek yiyoruz, kapıya birisi geldi. Babam kapıya gitti. Gelen eski bir askeriyim. "Açım, çıplağım Paşam." dedi. O gün giydiği yeşil bir kazağı vardı. Hiç unutmam ya beş ya beş buçuk yaşındayım. O kazağı çıkarıp o insana verdiğine şahit oldum. Paylaşabilen, yüreğini başkalarına açabilen, Allah'ın olmasını istediği, gerçekten iman eden biriydi Karabekir.

- Karabekir'in 1938 yılından sonra da özellikle 1946

yılında TBMM Başkanı olmasına kadar İnönü döneminde de sıkı sıkıya takip edildiği görülüyor.

- Ben buna çok şaşırmışımdır. Mesela baba yurdu Karaman'a gidiyor. Gafariyat köyü, şimdi Kazım Karabekir olan yer. Orada da Kazım Karabekir'e ilgi göstermeyin, araba vermeyin falan diyorlar. Neden öyle yapıyorlar hiç aklım almıyor. Hatta babama bir hanım yemiş gönderiyor, o olayı bile takip etmişler.

- Kazım Karabekir Vakfı hakkında neler söylemek istersiniz?

- Vakfı 2003 yılında kurduk. Hayatta olan ablam Hayat Karabekir Feyzioğlu başkanı oldu. Biz de hepimiz vakıf üyesi olduk. Bütün aile vakıf üyesi ama söz sahibi olanlar ilk derecedekiler. Netice olarak vefat eden ablamın kızı Gülden Gazioğlu, Hayat Ablam ve ben vakfı kurduk. Vakfımız güzel işler yaptı. Biz vakfı kurduk ama bu ev ilk başta bizim değil. Mirasa girip de evlatlarına geçmiş bir ev değil. Burası üç ayrı parsel olarak kura ile çekildi ve burası vefat eden ablama çıktı. Ablam çok uğraştı burası ikinci dereceden antika eser olsun yıkılmasın falan diye, neticede ablam ölünce burası Faruk eniştemize kaldı. Faruk eniştenin malı sonuçta, biz bir şey yapamadık. Ev çökmek üzereydi. Bir şart koştu, buranın iki katını da indireceksiniz, yeniden betonarme yapılacak diye. Burayı tamir ettirdi. Ölümünden bir sene öncede Hayat Ablam ile bana evin alt katını sattı. Ölümünden sonra da ikinci katını yeğenim Gülden hibe etti. Burası babam hayatta iken ne döşenmiş ise elimizde olan tüm eşyaları dizdik. Bize diyorlar ki Paşa 1948'de ölmüş o zamana kadar neden beklediniz. Ama bizim değildi ki çivi çakmaya hakkımız yoktu. Ama Allah öyle nasip etti ve bugünkü haline geldi.

- Benim soracaklarım bu kadar sizin son olarak söylemek istediğiniz bir şey var mı?

- Benim bütün gençlere söylemek istediğim şu ki; gerçekten muazzam, akıl almaz bir olaydır bizim İstiklal Harbimiz. Osmanlı artık bir kül haline gelmiş, ondan bir kor çıkmış ve Allah tüm komutanlardan razı olsun. Başta Mustafa Kemal Atatürk ve Türk milleti, kadın erkek olarak da ayırmıyorum. Bu ülkeyi bir Cumhuriyet olarak bize armağan etmişler ve biz bunun yegâne varisi isek buna sahip çıkılacak. Bütün gençlerden ricam şu ki Türkiye Cumhuriyetine hizmet etmemiz borcumuzdur, görevimizdir, ibadetimizdir. Bu vatana sahip çıkılacak.

- Bana zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.

- Ben teşekkür ederim.

EREĞİNE UMUT DOKUNDU

ANDAÇ

14 yıl süren uykudan sonra, yeni bir hayata uyandığımda, şaşkınlık tatlı bir sevince dönüşmüş, içimde bir şeylerin yer değiştirdiğini hissediyordum. Sadece geçmişten gelen anılar zamanla daha güzelleşecek bir portre gibi zihnime takılı kalmıştı. Arkadaşım sokak lambası ve küçük kardeşim Zeynep de hafızamda yerlerini koruyorlardı. Nurdan'ı ise onlardan daha başka bilemediğim sıcak ama kendime bile anlatamadığım duygular yüklü olarak özel bir yerde muhafaza ediyordum.

Sait ağabeyle Tarım İl Müdürlüğüne gidip, amatör balıkçı belgesi aldığımda, teknenin bir parçası olduğum mühürlenmişti. Teknenin temizliği, aşçı yamaklığı gibi gündelik uğraşların yanında barakadı döşemek için yem takmayı öğrenmiş, hemen her gün onlara ilave olarak yeni görevlere de alışmaya çalışıyordum. Zaman ve çetin geçen yeni yaşamım ne de olsa izlerini bırakmaya başlamış, bütün vücudum dayak yemiş gibi sızlıyordu. En kötüsü de deniz tutmasına karşı her gün bir bardak deniz suyunu içmeye bir türlü alışamıyordum. Söylenildiğine göre iki hafta devam etmeliymişim. İyi ki babam yüzmeyi öğretmişti çat-pat biliyordum. Yoksa onun da eğitimini almak zorunda kalacaktım. Hemen hemen ilk defa deliksiz bir uykudan, yönünü kaybetmişçesine çılgık çılgıca kesilmiş martı sesiyle uyandım. Sıradan bir gün başlıyordu. Birkaç dakika süren toparlanma sürecinden sonra gerçeklere dönüp, akşam yemeği hazırlığı için teknenin mutfağına yöneldim. Sait ağabeyin başucuma bıraktığı kitapları daha bakamamış olmanın ezikliğini de duymuyordum. İştten fırsat bulup da sıra onlara gelmemişti. Eskiye düşündükçe mutfak saray sofrası gibi gözüküyordu gözüme. Yarın karnımı nasıl doyuracağımı düşünmekten kurtulduğumdan beri, istirahat anlarımda kitaplar okuyarak bu eksikliği gidermeye çalışacaktım.

Başımı kaldırıp sol yanımda yukarıda sarımsı bir top gibi duran şey gözümde anlam kazandı. Dolunay çıkmıştı. Tıpkı içinde bulunduğum duruma benzer biçimde hilâl şeklinden kurtulmuş sini gibi, yusuvarlak ışığı yanında sıcaklığını da hissedebiliyordum. Böyle düşünerek acaba sokak lambası olan arkadaşımın ihanet mi ediyordum? Şimdiye kadar sadece o beni ısıtmıştı. Düşünmemeye çalıştım. Artık saatlerden vazgeçtim, günler tespih taneleri gibi akmaya başladığından beri eskiye takılı kalamıyordum. Arkamdan melekler iter gibi yeni hayatıma hızla alışmaya başlamıştım.

Yemekten sonra telaşla hazırlanırken körfezin açıklarında ateşböceği gibi görünen balıkçı teknelerinin ısıltıları siyah gökyüzüne karşı değerli taşlar gibi parıldamaya başlamışlardı. Suçluluk duygusunun soğuk kollarından kurtulmuş, yüreğim yumuşamış, kararlılıkla yeni bir yolculuğa hazırlandım. Suçluluk da gelip geçici bir duyguydu ve bunu kabullenmek de adamaklı rahatlayıcıydı.

'Vira Bismillah' deyip tekneye yol verildiğinde, kırılan dalgalar birbiri ardına devrilirken çıkarttıkları gürültü, sanki sessizce bir şeyler anlatmak istiyor gibiydi. Rüzgâr, toplayıp biriktirdiği fısıltılarını etrafa saçıyordu. Fısıltılarını dinledim... Korkular, yıldızlar gibi hep vardı. Gün ışığı onları görmemize mani olurdu. O ışık selinde yol alırken yıldızların çokuğu, sayma isteği, bir dışı koltuğunda otururken akustik tavandaki delikleri saymak kadar mantıklıydı. Çakarın (Deniz Feneri) önünden geçip, kara bir örümceğe doğru ağır ağır kayan bir sinek gibi kara geceye daldık.

İçlerinde yalnız kalmayı seçmiş insanlara benzeyen teknelerin diğer tayfaları, zor şartların pişirdiği, sabah kahvaltısında tuğla yemesini seven bir insanın demir yapısına sahiptiler. Bana karşı mesafeli ama kollayıcı tavırları onlara saygı duymamı sağlıyordu. Sait ağabey ise yapmamı istediklerini söylemenin haricinde benden oldukça uzak durup ilgilenmeyen tavrını da anlayabiliyordum. Kim bilir, belki de onlar 'cevher baskı altında çıkar'ın üzerimde uygulamalarını yapıyorlardı!

Tutulacak balığın cinsine göre dört düğüm arasındaki açıklığın büyüklüğüne ağ gözü deniyordu. Sait Kaptan, balığın tav yapmasını hissettiğinde, kerterize bile önem vermeden alabanda sancak yapıp, balığın akşam av vermeye başladığı zaman (akşam suyu) ağları dökmeye soyunduk. Bir ara ayağım halat ucuna (çıma) takılıp düştüğümde, yanımda olan tayfanın uzanan elini hemen tuttum. Hiç caba harcamadan çekip kaldırdı. Sanki çimenlerin üzerinde boş bir meyve tenekesini alan çöpçüydü. Av bereketli geçmiş Sait ağabeyin ve de bizlerin yüzlerimiz gülerken, tekemiz limana yanaşmış, sabahın ışığı yolumuzu aydınlatıyordu.

Nicedir merak ettiğim Sirius (Şıra) yıldızı hakkında bilgi almak için kitap okumaya zaman ayırmak artık hoşuma gidiyordu. Sait Faik Abasıyanık biraz daha bekleyecekti. Kitaplarla ilgilenmeye başlamak, bir hastalığa yakalanmak gibi bir şey, kolay kolay kurtulamayacaktım. Sayfalar arasında kaybolup gittim. Bir astronomun gözüyle yıldız kümeleri yoğun ışık saçan plazma küresiyken bazıları için koca evrende Allah'ın farklı boyutlardaki tezahürüdür. Sadece karanlık geceleri aydınlatmak için orada durmadıkları ise aşikârdır. Hiç şüphesiz yıldızlara, ayrı coğrafya ve kültürlerde, birbirinden bağımsızmış gibi görünen ancak özünde ayrı olan inanç sistemleri farklı anlamlar yüklenmiştir. Sirius farklı dillerde Sothis, Şıra, Sirona, Serius, Kak-si-di, Huşi gibi adlarla telaffuz edilmişti. Büyük Köpek Takımyıldızı'nda yer alan bu yıldız gökyüzünün en parlak yıldızıdır. Güneşten 8.6 ışık yılı uzaklıkta olmasına rağmen parlaklığı güneşin 23 katıdır. Astronomlar, küçük kardeşi olan Sirius-B için 'küçük yıldızlardan biri olmasına karşın yoğunluğu oldukça ağır bir yıldızdır' derler. İnsan aklının algılamakta zorlanacağı bir nokta ki bu yıldızdan alınacak minik bir maddenin 1 ton geleceği söylenmektedir. Yoğunluğu demirden daha sert olan bu madde dünyadaki en sert mineral olan elmasın 300 kat daha serttir. Bu yıldız Türk astral kültüründe de demir gibi sert anlamında Demirkazık yıldızı denir. Kuran da bile adı geçen bu yıldız ve insanın çok önceleri bu bilgiye sahip olmaları çok ilgimi çekmişti.

Eskisi gibi olmadığımı göstermek için, belki biraz da özlediğimden olsa gerek küçük kardeşime ve anama bir şeyler alarak ve de arkadaşımın, bir şeyler anlatıp değiştiğimi, artık bir işe yaradığımı ve bundan çok mutlu olduğumu göstermek için yola koyuldum. Anamın karnımı doyurmak için çabalarını seyrederken hediyelerine kavuşan Zeynep'imın neşesiyle mutlu oluyordum. Arkadaşımla buluşmamız ise pek de iyi geçmemiş, sebebini anlayamamıştım. Sitem yüklü bakışlarını yine de karşıladım. Anlattıklarımı dikkatle dinlediğini biliyordum. Yanından ayrılırken mutlu olduğunu ve iyi dileklerini esirgememişti. Benim gibi O' da hiçbir şeyin eskisi gibi olamayacağını anlamıştı. Bakkal Cemil amcanın elini öpmeye gittiğimde ise çok memnun olduğunu hissettim. Çukulatalı bisküviyi, yanında gazoz ikramını yiyip içerken çok keyifliydim. Beni uğurlarken Nurdan'ın yaz sonu yatılı okula gideceğini söyledi. Arada bir yardımına gelmemi istedi. Yanından ayrılırken ağızımda ikramın tadından eser kalmamıştı. Hayalhanemde besleyip de büyüttüğüm umutlarım, mülteci baskınına uğramış gibi duyduklarımın

yoksa gidecek olana mı yas tutacaktım bilemiyordum. Yorgun adımlarla limanın yolunu tuttum. Vitrinin ardından seyrettiğim, hiç sahip olamayacağım güzel bir oyuncağın alınması neden beni bu kadar üzüyordu? Onun için aldığım şimşir tarağı ne yapacaktım? Onu da bilemiyordum. Yoğun işlerin arasında kaybolarak kaçıışı seçtim.

İşe başladığımda sakindim, hiç kıpırdamıyormuş gibi görünen gözlerimden büyük bir öfke yansımakta olduğunun farkında değildim. Herhangi bir kimseye ya da şeye değil, yalnızca kontrol etmekte zorlandığım bir duruma yönelmiş bir öfkeyi taşıyordum. Gerçeğinde, kendimce kurduğum mutluluk yüklü hayallerimin yavaş yavaş beni terk etmesini beklemekten başka yapabileceğim hiçbir şey yoktu.

Bu sıralarda Sait kaptanın küçük teknesini kullanmayı öğrettiklerinden beri fırsat buldukça karşı adanın kıyılarına tek başıma barakadiyi döküyor, sonra, hatırı sayılır balıklarla dönmenin keyfini çıkartıyordum. İçimdeki ezikliğin bende bıraktığı acılarını, çok para kazanıp unutmanın kolaycılığına kaçırvermişim. Sevdiklerimi yanıma alıp, kendi tekneyle o yıldızın altından geçmek hayalimi terk etmiş, küçücük tekneyle tek başıma çıkacağım yolculuğunun hayalini yaşamaya başlamışım.. Yaz sonu yaklaştıkça bu hayalime daha bir sıkı sıkıya sarılmışım. Okuduğum bir kitapta denizkızından bahsediyordu. O da sevdasını yalnız yaşayanlardan ve de kavuşamayanlardandı. Teknemde bir onun hayali yer bulabilirdi. Yanlış mı düşünüyordum onu da bilemiyordum. Kim bilir belki de şimşir tarak suya düştüğünde yeni sahibini bulacaktı.

Akşam balığa hazırlanırken içimde tarif edemediğim bir sıkıntı vardı. Geceye daldığımızda; güneşin kızılığı batı ufkunda henüz kaybolmamıştı ve uzaklardan gelen gök gürültüleri, yaklaşan fırtınayı haber veriyordu. Aceleyle çevirdiğimiz ilk balığı hemen çekip, limana ışık selinin aydınlığında yanaşmanın telaşına kapılmıştık.

Son şimşegin ardından kıyıda beni bekleyen karanlık havadis, geleceğimi şekillendirecek olduğunu nereden bilecektim ki? Bütün gün üzerimde olan sıkıntı boy vermiş, üvey babamın aniden ölmüş olduğunu, acele eve gitmem gerektiğini söylediler. Sait ağabey ve tayfaları beni aralarına almış eve doğru giderken hayatımda ilk defa kendimi yalnız hissetmiyordum. Korkularım gelecekle ilgili değil artık geçmişimle sınırlı kalıyordu. Nasıl olsa artık elim ekmek tutuyor. Gelecekte korkmuyordum. Lakin başıma ilk defa gelen böyle bir durumda nasıl davranacağımı bilemiyor, doğruyu söylemek gerekirse de üzüntü duyamıyordum.

Eve geldiğimizde kapıyı Nurdan'ın açtığını görünce şaşkınlıktan ne yapacağımı bilemedim. Anneme yardıma gelmişti. Acıların ve de sevinçlerin paylaşıldığını yeni yeni örnekleriyle karşılaşmanın erdemine şahit oluyordum.

Mezarlıktan dönüşte bakkal Cemil amca da gelmiş, evdeki sohbet bir anda benim üzerimden gelişmeye başladı. Çıkan ortak karar yeni bir evim olduğunu, kardeşime ve anneme sahip çıkacağımı, bu yolda yalnız olmayacağımı, desteklerinin yanımda olacağını vurguluyorlardı. Ne diyeceğimi, ne yapacağımı bilemeden olayın akışına kapılmışım. İyi insanların ortak kararına güvenmeliydim. Nurdan bir ara yanıma gelip ilk defa gülümseyerek benim adıma mutlu olduğunu söylediğinde, gelecek korkusu pek o kadar da ürkütücü görünmüyordu artık.

Yoksa ben o yıldızın altından mı geçiyordum?

ŞAKİR ZÜMRE SOBALARI

ALİ DEMİREL

Türk sobacılığı, bir başka deyişle Türk Soba Üretim Sanayi denildiğinde şüphesiz ilk akla gelen Şakir Zümre Sobaları olmaktadır. Üretildiği zamana kadar, soba kullanan Türk halkı böylesine işlevsel kolaylığı olan, çok amaçlı teknik soba kullanmamıştı, bu sobalar diğerlerinden çok farklıydı. İnsanlarımızın ısınma ve mutfak kültürü ile bütünleşiveren bu sobalara halkımız "kuzine" diyordu. Çok işlevli olan söz konusu sobalarda; ısınmanın yanı sıra yemek yapılır, su kaynatılır, çay demlenir, fırınında ekmek – börek – çörek yapılır, patates ve kestane közlenir... Bu soba konusuna tekrar döneceğiz.

Biz Türkler ezelden beri çok fazla hayvansal gıda tükettiğimizden midir bilinmez ama çok zeki bir millet olduğumuz malum. Bilimce nice yeni buluş ve teknolojiler geliştirmişiz. Bilimce çalışmalarımız; kendi başımıza veya diğer milletlerle iletişim içindeyken (Çin, Fars, Arap), tarihler boyunca gelişerek devam etmiş ama ne yazık ki sürekliliği sağlayamadığımızdan ve de sahip çıkmadığımızdan, özellikle önemli buluşlarımız başkalarınca, kendilerininmiş gibi gasp edilmiştir. Bunların hepsini bu kısacık yazı içinde sayıp dökmem mümkün değil. Aslında bütün bilimsel buluşlarımızı ve teknolojilerimizi serinlemek için kitap yazmak gerekir. Bu yazıda sadece savunma araç ve gereçleri ile ilgili buluş ve tekniklerden bahsedeceğim ama bu sektörde bile çok az bazı tikel çalışmalardan örnekler vermek zorundayım.

Binlerce yıl öncesinden bile atalarımız, ısıklık çalan oklar dahil nice savaş araç ve gereçleri yapmışlar. İşte bir tanesi: Zamanımızdan yaklaşık 1400 yıl öncesinde üretilen bir Türk kılıcı, Omsk kenti yakınlarındaki bir kurganda bulunmuş. Kılıcı bulan Kazaklar, başka çelik malzemelerle hatta bir Japon kılıcı ile denemişler; diğerlerinde ezilme – çentik gibi bozunmalar oluşurken Türk kurganından çıkan kılıcın hiç etkilenmediğini görürler ve Moskova'ya bilim insanlarına haber verirler. Moskova Tarih Enstitüsü'nden Oleg Kirsanov kılıç üzerindeki incelemeyi Aleksey Çarikov ile birlikte yaparlar. İncelemeler sonunda kılıcın 6'ncı yüzyıl sonlarında Orta-Asya'nın Altay bölgesinde yaşayan Türk boylarının demirci ustalarının elinden çıktığına karar verilir. Rus uzman Aleksey Çarikov; kılıcın 'bulat' denilen çelikten yapıldığını, O çağlarda sadece Türk demirci ustalarının kullandığı bu çelik döküm tekniğinin bilinemediğini söyler. Ve devamla şöyle der: "Kılıç, tarihte Türk boylarının dünyanın en iyi silah tekniğine, en iyi silah ustalarına sahip olduğunu kanıtıyor. Türklerin 6'ncı yüzyılda, Cengiz Han'dan çok önce, Karadeniz'den Çin Denizi'ne kadar nasıl ve niye hükmettiğini, işte bu kılıç gösteriyor"...

Yazıyı çok uzatmamak için daha yakın çağlara gelelim. Fatih Sultan Mehmet Han'ın dünyada benzeri olmayan toplar yaptırması gibi çalışmaların, ondan sonra neden duraksadığı sorusu irdelenmeye açıktır. Osmanlı İmparatorluğunun hüküm sürdüğü çağlarda savunma sanayi ile doğrudan veya dolaylı olarak ilgili olan pek çok bilimsel çalışma ve uygulamalar başlatılmışsa da hemen her seferinde akamete uğratılmıştır. Söz konusu bilimsel çalışma, buluş ve uygulamalardan bir tanesi var ki, çok önemli. Konu havacılıkla ilgilidir. 10.yy. Türkistanlı Türk bilim insanlarından İsmail Cevheri; hava akımlarının (rüzgâr) hızı, şiddeti ve kendi içinde dönemeçler oluşturmasını incelemiş, hesaplamış. Oluşturulacak belirli koşullarda insanların da kuşlar gibi uçabileceği kanısına varmış. Hesaplarına dayanarak kollarına kanat yapmış ve uçmayı denemiş. Ne

yazık ki yere çıkılarak ölmüş. Bu arada: İsmail Cevheri'nin, Leonardo da Vinci'nin havacılık ve uçuş hesaplamaları - çalışmalarında da kaynak ve etki unsuru olduğu sanılmaktadır... Osmanlı Padişahlarından IV Murat zamanında, bir başka bilim insanımız Ahmet Çelebi, Cevheri'nin hesaplamalarıyla ortaya koyduklarını, bulgularını ve araştırmalarını incelemiş ve neden başarısızlığa uğradığını iyice inceledikten sonra aynı düşünceyi gerçekleştirmek için harekete geçmiştir. .. Ahmet Çelebi çok akıllı bir bilim insanımızdır. Havacılık çalışmalarından başka ne gibi buluş ve uygulamaları vardı bilmiyoruz ama bilimce çok yetkin olduğu aşikâr şöyle ki: Bilindiği gibi 'fen' ilim anlamında kullanılmıştır. 'Hezâr' Farsça 'bin - 1000' demek. Türk halkı bu değerli bilim insanımıza 'Hezâr fen' (bin fenli) lakabını takmış. Hezâr fen Ahmet Çelebi; hava akımlarını incelemiş, gerekli hesaplamaları yapmış dahası kuşların rüzgâra göre uçuşlarını gözlemlemiş. Sonunda kendi bedenine ve kollarına uygun, kanatlı uçuş aygıtı yapmış. Rüzgâra karşı yerde defalarca denemeler yaptıktan sonra, kanatlarda bazı küçük değişiklikler yapmış. Hezâr fen Ahmet Çelebi hazırlıklarını tamamlayıp uçmaya karar verdiğinde yıl 1632 idi. Ve... Uçuşun yapılacağı bütün İstanbul halkına duyurulur. Evliya Çelebi, eserinde, Hezarfen Ahmed Çelebi'nin uçuşu ile ilgili, şu ifadeleri yazmıştır:

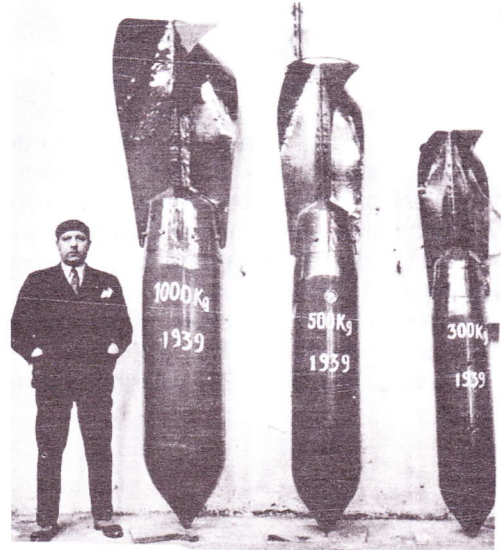
"İptida Okmeydan'ın minberi üzere, rüzgâr şiddetinden kartal kanatları ile sekiz, dokuz kere havada pervaz ederek talim etmiştir. Bادهu Sultan Murad Han Sarayburnu'nda Sinan Paşa Köşkü'nden temâşa ederken, Galata Kulesi'nin taa zirve-i belâsından lodos rüzgârı ile uçarak, Üsküdar'da Doğancılar meydanına inmiştir. Sonra Murad Han, kendisine bir kese altın ihsan ederek: 'Bu adam pek havf edilecek (korkulacak) bir âdemdir. Her ne murad ederse, elinden geliyor. Böyle kimselerin bekası caiz değil,' diye Gazir'e (Cezayir) nefyeylemiştir (sürmüştür). Orada merhum oldu."

Anlaşılabileceği üzere uçuş tam bir başarı ile gerçekleştirilmiş. Sanırım İstanbul'a giden ve gittiğinde söz konusu uçuş yerini ve rotasını gözlemleyeniniz vardır. Ben Galata Kulesine çıktım. Tam da Hezâr fen Ahmet Çelebi'nin kendini havaya - rüzgârın gücüne bıraktığı yere vardım, oradan gözlemledim. Sakın akıllara; taktığı kanatların yardımı ile sanki paraşüt gibi aşağıya indiği falan sanılmasın. Galata Kulesi'nin üstünden ta karşıya, yaklaşık üçbuçuk kilometre mesafeyi, deniz üzerinden uçularak, Üsküdar Doğancılar inilmesi; insanlığın tarihte ilk defa uçabildiğinin gerçekleşmesidir... Bütün insanlık tarihi göz önüne alındığında, muhteşem bir teknik buluş olan bu uygulamaya sahip çıkılrsa, desteklense; savunma sanayinden sivil havacılığa hatta uzaya açılmaya kadar varabilecek ne gelişmeler olurdu?

Osmanlı devletinin güçlü olduğu bir dönemde tam 250 gemi, bütün teçhizatı, zamanın silahları ve cephanesiyle yapıp donatılmış ve denize indirilmiştir. Bu yapılanların tamamı sadece 5,5 ayda başarılmıştır. Böylesi büyük bir donanmanın 175 günde yapılabilmesi için uygulanan teknoloji ve iş bölümü (organizasyon) ne yazık ki sürdürülememiş... Daha başka yapılanlar da bir tarafa; Cumhuriyet kurulduktan sonra yapılan atılımlarda biri olan uçak fabrikalarımızdan, en azından şimdilik söz etmeyeceğim. Söz etmem gereken yazımızın konusu olan Şakir Zümre sobalarıydı.

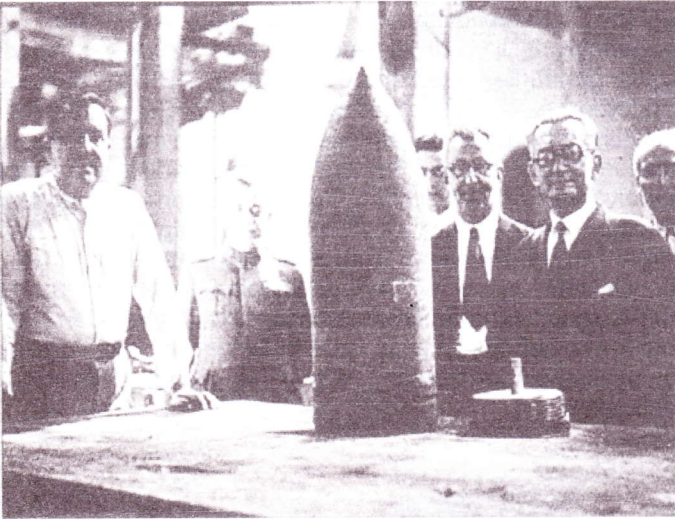
Şakir Zümre: Meraşal Fevzi Çakmak'ın akrabası. 1885 yılında Varna'da doğmuş. Cenevre Hukuk Fakültesinde okur hukukçu olur. Siyasete atılır, Bulgaristan'daki Türklerin temsilcisi 16 milletvekiliinden biri olarak Bulgar Parlamentosuna seçilir. Tam da o yıllarda Mustafa Kemal, Osmanlı İmparatorluğunu temsilen askeri Ateşe olarak Sofya

da görevlidir. Tanışır ve ikisi arasında samimi bir dostluk başlar. Bazı sanat gösterilerine ve resmi yemek davetlerine beraber giderler. Bu arada Avrupa siyasetini de ilgi ve dikkatle izlemektedirler. Avrupa'da büyük bir kargaşanın hatta savaşın çıkacağına belirtileri kesinleşince Mustafa Kemal İstanbul'a döner ve savaş sonuna kadar bir daha görüşemezler... Çeşitli cephelerde savaşmak zorunda kalan Osmanlı İmparatorluğu, 1914 yılında başlayan birinci dünya savaşında birlikte olduğu devletlerle birlikte yenik duruma düşer. Ama Osmanlı'nın yenik düşmesi diğer yenilen devletlere benzemez, kendi öz yurdu bile hemen her tarafından galip devletlerce hatta savaşa pek katkısı olmayan bazı devletlerce işgal edilmeye başlanır. Biz Türkler için durum çok vahimdir. Halk şaşkındı, tedirgindi, kurtuluş için bir şeyler yapmak istiyordu ama neyi nasıl yapacaklarını bilemez durumdaydılar. İşte tam bu sırada Dokuzuncu Orduya müfettiş olarak görevlendirilerek Anadolu'ya gönderilen Mustafa Kemal kurtuluş çirasını Samsunda yakıtı... Düşmana karşı savaşmak için silah cephanesi ve teknik personel gerekiyordu. Bu amaçla çeşitli faaliyetler yürütülmekteydi. Böyle bir zamanda Şakir Zümre ta Bulgaristan'dan faaliyete başladı. Bulabildiği, ele geçirebildiği kadar silah ve cephaneyi çeşitli yollardan Anadolu'ya göndermeye başladı. Ayrıca gönderilen silahların kullanımı için Bulgaristan'daki Türklerden eleman göndermeye başladı... Şakir Zümre'nin bu faaliyeti Kurtuluş Savaşı bitene kadar devam etti. Savaş bittikten sonra kendisi Ankara'ya davet edildi ve İstiklal Madalyası ile ödüllendirildi... Cumhuriyet kurulmuş yıl 1925 olmuştu. Şakir Zümre kendi planlarını yaptı ve Mustafa Kemal'den de izin alarak Türk Savaş Enstitüsü'nün temelini attı. İlk defa, tamamen yerli silah fabrikaları kuruldu. Her fabrika kendi alanında üretime başladı: Uçaktan atılan Hava bombaları, her çeşit mayın, işaret fişekleri, denizaltı torpilleri ve uçaksavar bombaları, dünya kalitesinde üretilmeye başlandı.

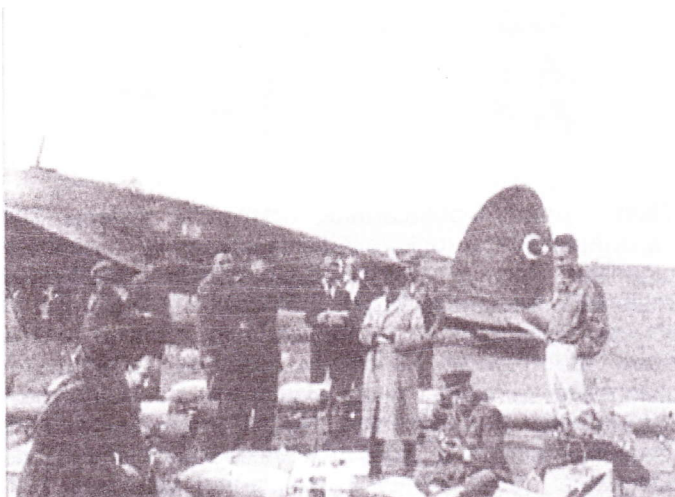

Şakir Zümre fabrikalarında üretilenler sadece Türk ordularının ihtiyaçlarını karşılamakla kalmamış; Yunanistan, Bulgaristan, Polonya Mısır gibi ülkelere de ihraç yapılmıştı. Üretilenlerin satışından başka üretilenlerin ihracı için de birbuçukmilyon liralık sözleşme yapılmıştı. Üretilen ve ihraç edilen malzemeler kaliteliydi, sadece tatbikatlarda kullanmakla kalmayıp, savaş alanlarında da kullanılmaya başlanmıştır. Polonyalıların Nazi Almanyası'na karşı kullandıkları bomba ve diğer mühimmatlar Türkiye'den ihraç edilenlerdi... Şakir Zümre Fabrikalarının yanı sıra 1921

Yılında kurulan, Askeri Fabrikalar Umum Müdürlüğüne bağlı MKEK de silah üretmekteydi... Savunma sanayindeki bu atılımlar ve de yapılanmalar devam ettirilebilseydi şimdilerde bambaşka bir Türkiye'den bahsedecektik... Sonuç ne mi oldu? Tarih döngülü bir süreç değildir ama her nedense biz hep dönüp dönüp akamete uğradık. Bu kez de öyle oldu. İkinci dünya savaşından sonra, batılı dostlarımız! Biz size silah ve cephane verelim siz böyle şeylerle uğraşmayın tarım yapın, dediler. Öyle yaptık! Dünyanın çeşitli yerlerinde ABD nin savaşlarından kalan; kullanılmış ve artık eskimiş olan hurda silahları ta Amerika'ya götürmek nakliye masrafına değmeyecekti. Üstelik yeni tekniklerle daha üstünleri üretilmeye başlanmıştı, götürüp de ne yapsınlar? Size bedava verelim ama nakliyesini siz karşılayın dediler, kabul ettik. Bize verilen o hurdalara onlarca yıl yedek parça parası ödedik... Ve onların da telkinleriyle yerli Türk Silah Sanayi çökmeye mahkûm edildi... Şakir Zümre Silah Fabrikaları ne yazık ki atıl hale gelirken son bir çaba ile soba imalathaneleri haline dönüştürüldü. 'Alamet-i Farika Şakir Zümre Sobaları' Yüreğimizde bir yara olarak durmakta...

Gerek yöneticilerimiz gerekse halkımız, savunma araç ve gereçlerimizin temininin yabancı devletlerin inisiyatifine hatta insafına terk edilmiş olmasının nasıl bir tehlike arz ettiğini anlamaya başlamıştı ama kapsamlı bir atılım da yapılmamakta, yapılamamaktaydı. Bu uyuşukluğun sona erdirilmesine yönelik bir gelişme meydana geldi. Türk Savunma Sanayi'nin dönüm noktalarından biri belki de en önemlisi, son zamanların bir askeri müdahalesi olmuştur. 1974 yılında Zorunlu olarak Kıbrıs'a asker çıkarılması gerekti. Aslında bunu ta 1963 – 1967 yıllarında yapmalıydı.

Bu gereklilik hatta zorunluluk ortaya çıkınca, basit bir çıkarma gemimizin dahi olmadığı fark edildi!.. Nihayet 1974 yılında Kıbrıs'a çıkarma yapılması her zamankinden daha zorunlu hale geldi. O zamana kadar bazı hazırlıklar yapılmıştı ve çıkarma başarıyla gerçekleştirildi. Bu defa çok daha 'kötü ve de iyi' bir sorun çıktı. Savunma silah araç ve gereçlerimizi temin eden dostlarımız bize silah ambargosu uygulamaya başladılar. Dahası siz Nato üyesisiniz ordunuz Nato'ya bağlı... Hemen Nato'ya bağlı olmayan 'Ege Ordusu' adında bağımsız bir ordu oluşturuldu. Ama ordu kurmak savunmanın sadece bir ayağı idi. Bir diğer önemli ayak ise ordunun silah ve cephane ile donatılmasıydı. Bunu dostlarımızdan! Beklemenin nasıl bir sonuç verdiği görülmüştü. Ekonomik darboğazlara karşın Savunma Sanayi ile ilgili kurum ve kuruluşlar oluşturulmaya başlandı. Kısa sürede üretimlere geçildi ve de arge çalışmaları ile tesislerin büyütülmesine başlandı. İşte bu amaçla oluşturulan kurumlardan bazıları.

-1963 Yılında AR-GE amaçlı TUBİTAK kuruldu (son zamanlarda bu kuruluşun başına gelenleri bilenler biliyor, bilmeyenler bana sormayın!).

-1973 Yılında TUSAŞ –TAİ Türk Havacılık ve Uzay Sanayi kuruldu. (Uçak, helikopter, İHA, GÖKTÜRK-1, GÖKTÜRK-2)

-1975 Yılında ASELSAN (askeri haberleşme ve bilişim düzenekleri üretimi)

-1982 Yılında HAVELSAN (hava elektronik sanayi, savunma ve bilişim)

-1988 Yılında ROKETSAN (roket ve füze üretimi)

-2000 Yılında MİLGEM (milli gemi üretimi)

Yukarıda bir kısmını sıraladığım atılımların ve benzerlerinin başarıya ulaşmasını ve sürekli gelişmesini umuyorum, istiyorum, diliyorum. Bütün millet bunu diliyor. Bir zaman sonra bu kurum ve kuruluşlarımızın da soba yâda güncel haliyle doğalgaz sobası (kombi) üreten basit atölyelere dönüştürülmelerini istemiyorum, bütün millet istemiyor. Artık bu aymazlıklara son vermeliyiz, buna zorunluyuz...

Esere ve emeğe saygı adına...

GECE İSTİFASI

İBRAHİM ŞAŞMA

Yine soğutmuştum ve yine unutmuştum sağ elimin hizasındaki bir bardak çayı. Vakit gecenin yarısıydı. Üst katta oturan ve kulakları ağır işiten Veysel dede yine televizyonunun sesini sona dayamıştı. Gözlerim görmese de adamın hangi kanala baktığını tahmin edebiliyordum. Rahatsız oluyordum ama kızsam kızılmıyordum adama. Yaşlıydı nihayetinde. Olsun, bir kat üzerimde nefes alan birisi olsun da var ben rahatsız olayım razıydım. Çünkü ıssızlık oldum olası canımı acıtiyordu benim. Küt bir bıçağın keşiğine benzerdi bu acı. O yüzden Veysel dedem ne yaparsa haklıydı benim nazarımda. Gözlerime kan oturmuştu yine. Beynimde hafiften bir uyuşma. Uykuyla uykusuzluk arasında bir ruh hali. Aklımda deli sorular. Yine "yaz" diyen melekler musallat olmaya başlamışlardı bana. Genelde bu saatlerde gelirler hep. Dünyanın bütün çocuklarının gözyaşlarını alıp getirirler bana. Ağlayan bir kadını anlatırlar. Kavuşamayan iki sevgiliyi. Bir ananın yürek yarasını. Bir karanın akını ve bir akın karasını. Yaz derler üstüme üstüme gelirler, hatta boğazıma sarılırlar "yaz" diyerek. Bir devlet memuru edasında sallıyorum başımı ve üst üste koyuyorum yaz komutlarımı. Görev verilmiştir, yapılacaktır.

Yılanmış ahşap bir masanın üzerine serilen beyaz dantel örtünün gözeneklerindedim. Bir damla çay damlatmışım örtüye yine. Anlaşılan sabah kızılca kıyamet kopacaktı. Koca bir örtü bir küçük çay damlasından ötürü makineye atılacak, hanımın kaşları çatılabildiği kadar çatılacaktı. Yine bana “**yazmaz gomaz ol da, şiirlerin bataydı emi**” diyecekti. Ne garip şiirin ehli olsam da benim hanemde bir çay damlası kadar şiirin hatırı olmamıştı. Bu da canımı acıtiyordu benim. Bir dosya kâğıdını çay lekesinin üzerine doğru koyuyorum istemsizce. Yüreğimde ağır bir yükün ağrısı. Parmaklarımın arasında mürekkepli bir kalemi çevirip duruyordum. Aslında şair falan olmayacaktım ben. Bazen “**ben neden böyleyim**” diye kendime sormadan da edemiyordum. Kıracağım bu şairin kalemini bir gün. Yatsam yatılmıyordu, otursam oturulmuyordu. Bedenimde koca bir günün ağırlığı varken şimdi o meleklerin emri altına girmiştim. Bir yanda beni “**hadi hadi**” diye sıkıştıran o melekler, bir yanda beyaz dantel üstünde çay lekesi, hanımın çatılan kaşları. Bir yanda “**yaz**” diyen melekler bir yanda Edebiyatı kimsenin ciddiye almadığı bir devir ve bu devrin adamları. Bir savaşın orta yerindeyim. Olan bana oluyordu.

Vakit gece yarısını çoktan geçmişti. Kenar mahallelerden belli belirsiz köpek sesleri geliyordu kulağıma. Veysel Dede tasavvufi bir kanalda karar kılmıştı en sonunda. Yan komşumuzun çamaşır makinesi tahliye ve sıkma devrindeydi. Soğumuş yarım bardak çayı yüzümü buruşturarak bir yudumda içip bitiriyordum. Aslında bütün melekleri kovasım vardı bugün hanemden. “Çıkın gidin dünyamdan ve gelmeyin bir daha buraya. Beni bana bırakın. Yakamı bırakın”. İstifa etmek istiyordum melekler tarafından istihdam edildiğim işimden. İki elimin arasını başımı alıp gözlerimi bir noktaya dikip öylesine baktım durdum karşı duvara. Aklım mazimin tozlu sayfalarında irtifa kaybederken Anadolu'nun ücra bir köyüne Karadağ'ın eteklerine düşmüştü. Kaleme sevdalandığım günlerdi. Yürek çarpıntılılarıyla şiir diye yazdığım ancak şiire hiç benzemeyen kelime toplulukları bir alt yazı gibi geçmeye başlamıştı ufkumdan. Adım şaire değil de, ortalık yerde yazıp söyleyen bir meczuba çıkmıştı. Mahalle karılarının dilinde falancanın oğlu ortalık yerde maniler söylemiş diyerek çoktan konuşmaya başlamışlardı bile. Koca koca herifler kasabamın tozlu yollarında bir başıma yürürken karşıma çıkmıyorlar ve hep aynı cümleyi söylüyorlardı bana.

—Şiir! şişt şiir hadi bana şair yaz.

—Şiir! şişt şiir hadi bana şair yaz.

Onların nazarında şiir, okunduğunda onları kahkahalara boğacak, birisinin açığını ortaya koyacak bir şeyler olmalıydı. Çocukluğumun köşe başlarında oturan mahalle karıları yanlarına beni çağırıyordu beni gördüklerinde.

—Gel abam gel, hadi şu arabaya yaz. Hadi şu eve yaz. Hadi şu gadına yaz.

—Yazzık gı, Ayşa'nın güççük oğlan değil mi bu.

—He Fatma aba, o oğlan işte bu.

Bu şiir var ya bu şiir beni köyün delisi yapmıştı. Her insanın burnunu sokamayacağı yerlere şuursuzca dalan yarı kahraman bendim onlara göre. Onların söyleyemediklerini deli cesaretiyle ben dillendirecektim. Yeri gelince itelenecek, kakalanacak, hor görülecektim. Ben ki, şiire bu köyde sevdalı olduğça yüreğimle her daim dalga geçilecekti. Gariptim, arada kalacaktım, kategori dışı bir insan olacaktım. Bu küçük Anadolu köyüne şahsiyet katmakla birlikte üzerinde çok fazla düşünülmeyen, fakat öldüğünde, ya da birdenbire kaybolduğunda eksikliği köydeki herkes tarafından hissedilen, cenazesi neredeyse köydeki herkesten kalabalık olan bir kişi olacaktım.

Vakit gecenin yarısını çoktan geçmişti. Ellerimin arasına başımı alıp bakıyorum lila renkli duvarlara. Ne Veysel Dede'nin televizyonunun sesini duyuyorum şimdi, ne de yan komşumun çamaşır makinesinin sesini. Çocukluğumun tozlu sayfalarından bir ses yankılanıyor odamın içerisinde Şiir! şişt şiir, hadi bana şair yaz. Elimde çevirip durduğum kaleme ve boş bir A4 kâğıdına bakıyorum. Doğum sancısı tutan bir gebe kadın gibiydim. Bu gece şiire boş bir kâğıtla jübile yapacak gibiydim. Kendimi neden bir dağı taşımakla yükümlü kılmışım ki. Yıllar avuçlarımdan bir su misali akıp giderken ben şiirden kopmamış şiir de benden ayrı kalmamıştı. Çocukluğum, köyümün tozlu yolları, köyün delisi ve mahalleli kadınların dedikoduları mazide kalmıştı. Kocaman adam olmuştum. Gözlerine şiir yazdığım bir eşim, varlığına dizele yetiştiremediğim bir oğlum vardı artık. Koynuma ikinci evlat diyerek bastığım ve her bir sayfasında yüreğim olan kitaplarımla bir iz bırakmaya çalışıyordum dokunduğum yüreklerde. Nihayetinde bir basımeviyle anlaşıp yüreğinin, yaşanmışlarının ve yaşanması gereken düşlerinin bir izdüşümü olan kitabımı da eline almıştım artık. En büyük umutlarımdan birisiydi bu. Bu kitabı almanın sevincine pencereimin pervazına ekmek koymuştum kuşlara. Bir kutu çikolata almıştım varoşun çocuklarına. Köy mezarlığına varıp anneme müjdelere vermişim. Bir evlat gibi basmışım bağıma kitabımı. Bu benim kitabım. Bu benim dünyam. Benim pencere. Benim gözyaşı. Benim gülümsemem. Bu benim aynadaki halim. En sevdiklerimle pay etmeliydim bu kitabı. Dağ köylerinde çocuklara götürmeliydim. Vakit gecenin yarısını çoktan geçmişti. Geçmişle şimdiki zaman arasında gelgitlerim devam ediyordu. Parmak uçlarıma bulaşan mürekkebin maviliği, boş bir kâğıdın aklı, yüreğimdeki sevdaların kızılığı ve lila renkli duvarlar. Üzerime yaz diyerek gelen meleklerin ısrarı. Ve gece devam ediyordu. Hatta melekler bile nazire yapıyordu bana. Bıyıklarımın altından belli belirsiz gülümsüyordum. “Şiir! şişt şiir, hadi bana şair yaz”. Başımı yine iki elimin arasına alıp lila renkli duvarlarda kaybolmayı tercih etmişim.

Teknolojiyle beraber kaleme aldığım eserleri elektronik ortamlarda yayınlamak yürek sesimin farklı coğrafyalarda yankı bulduğunu görmek sevindiriyordu beni. Bu benim sancımdı. Benim kıvancımı. Benim sevdamdı. Neden sonra kursağımda kalmaya başlamıştı bu sevinçler. Ben bu insanları anlayamıyordum ve ömrüm boyunca da anlayamayacaktım. Kendi adımla yayınladığım şiirlerim birkaç gün sonra başka adlar ve rumuzla altında farklı sitelerde yayınlanmaya başlamıştı. Fatma kadın'a yazdığım ağıdım nasıl olur da Meryem Kadın olurdu. Sanki arsızın birisi evime girmiş ve en değerli eşyalarımı çalıp gitmişti. Yazdıklarım ve ortaya koyduklarım benim duygularımdı. Benim yanışımdı bu, benim kavruluşumdu. Nasıl olurda bir başka kişi benim sevdamla sevebilirdi, benim yangınımla yanabilirdi ki. Oradan buradan mısralar çalıp alt alta getirip benim diyebilmek hatta büyük bir cüret ile kitap olarak bile yayınlamak nasıl ahlak anlayışıydı anlamıyordum. Oysa şiir bu kadar basit bir şey değildi. Sabra tutunmaktı şiir. Aşka tutunmaktı. Elimden ekmeğimi alana, bahçemden çiçeğimi çalana ses etmezdim ancak edebiyat işçilerinin fikir ve sanat eserleriyle ilgili manevi, mali veya bağlantılı haklarını ihlal edenlere tahammülüm kalmamıştı artık. Hukuk literatürlerinde bir eseri, icrayı, fonogramı veya yapıyı hak sahibi kişilerin yazılı izni olmaksızın işleyen, temsil eden, çoğaltan, değiştiren, dağıtan, her türlü işaret, ses veya görüntü nakline yarayan araçlarla umuma ileten, yayımlayan ya da hukuka aykırı olarak işlenen veya çoğaltılan eserleri satışa arz eden, satan, kiralamak veya ödünç vermek suretiyle ya da sair şekilde yayan, ticarî amaçla satın alan, ithal veya ihraç eden, kişisel kullanım amacı dışında elinde

bulunduran ya da depolayan kişilerin cezalandırılacağı yazsa da yine hırsızlığın önü arkası kesilmiyordu.

Vakit gecenin yarısını çoktan geçmişti. İçli içli öksürürken ciğerlerim yerinden sökülecek gibi oluyordu. Elimdeki kalemi hala çevirmeye devam ediyordum. Melekler sıkıştırıyordu ve kâğıdım hala boş duruyordu. Yüzü pörsümüş bir örtüyle kaplı divana ağır adımlarla geçerek oturdum. Perdenin bir ucunu kaldırarak pencereden geceye ve dışarıya bir göz attım usulca. Yağmuru ve boş sokakları görmesi gereken gözlerim maziden bir sayfa seçmişti yine. Kasabamın tozlu yollarına alıp götürmüştü beni gözlerim. Köy kahvehanesinin önünde üçerli beşerli oturan gruplara bir selam verip tahta iskemleden birisine oturduğum geliyordu aklıma. Yan masalardan belli belirsiz bir selam geldiğini hatırlıyordum mırıltı tonunda. Başka da bir şey de gelmediğini. Bir de sol yamaçtaki masadan orta yaşlı bir beyin kasketinin ucunu hafif yukarı kaldırarak ve yol kenarındaki römorku göstererek, "şair bey gardeşim, hadi şu arabaya da şiir yazıvır, cibimizde paramız tükendi hadi ona da dökdürüvır" diyerek seslendiğini. "İsmarlama şiir olmaz üseyin emmi. Buradan gelmeli" diyecek olduğumu. Gözlerimin bir yandan da lise talebesi ile yolladığım kitabımı arıyordu masaların üzerinde. Acaba kimin elindeydi. Kimlerin gözleri değişiyordu satır larıma. Dışarıya serpiştirilen masalar üzerinde yoktu kitabım. Acaba iç tarafta mı diyerek içeriye bakınayım hem de içeride bir yakın akraba varsa yanına oturayım diyerek usulca kalktığımı hatırlıyordum masasından. Hayırdır bu insanlar neden bakıyorlardı bana böyle. Gözlerindeki bu kinayeli bakışlar neyin nesiydi. Anlam verememiştım o zaman. Kahvehane nin içerisine şöyle bir bakınmışım. Ocak başında duran çay bardaklarını yıkayan on, on beş yaşındaki çocuğa, Hasan'a seslenmişim.

—İsmail yok mu Hasan

—İsmail ağam gonyaya gitti, ağşama gelir belki. Çay viriyim mi içen mi

—Ver bir bardak abim, içeyim

Gözlerim bir yandan da masaları tarıyordu. Tam soracaktım ki ben geçenlerde bir kitap yolladım almadınız mı diyerek, gözlerim bir masa üzerinde bir kâğıt parçasına, bir resme takılmıştı. Bu resim kitabımın kapağındaki kardelen değil miydi? Ne işi vardı kardelenin orda. Hem de tek başına. Bacaklarını titreyerek ve soluğumu tutarak yürümüşüm köşedeki masaya doğru. İnanmak istememiştım. Elime aldığımı bu parça kitabımın kapağı değil miydi? Neden kesilmişti peki bu şekil. Arka tarafını çevirdiğimde kâğıt oyunlarında oyun oynayan kişilerin adlarının almış olduğu puanların yazıldığı aşıkârdı. Bir an sendelemişim. Bir an yüreğime götürmüştüm ellerimi. Neden kesilmişti umutlarım böyle. İçinde düşlerim olan, içinde sevdalarım olan, içerisine koca bir âlemi sığdırdığım bu kitabın katlini kim neden vacip görmüştü... Hışım la dönmüşüm hasana. Elimdeki kesilmiş kapağı göstererek.

—Hasan kim yaptı bunu. Hasaaaaaaaaaaaaaaan

—Valla ağa ben yini başladım buraya. Dört gün oldu. Ben görmedim.

—Diğer parçalarını gördün mü Hasan bunların. Kitabın kalanı nerde.

—Bilmem bi bakıyım abi

—Hasaaaaannn bu Murat kim, bu Osman, bu Recep. Bunu mu buldular çetele diyeeeeeee

Tezgâhın altındaki çöp bidonuna uzanmıştı Hasan'ın elleri. Çay artıklarının ve kalıntıların sigara izmaritlerinin ve küllerinin arasında yarı ıslak, yarı kirlı bir kitap çıkarmıştı

—Bu mu abi?

Çıldırarak gibi olmuşum. Kime ne diyebilirdim o zaman.

Kime ne söyleyebilirdim. Göğsüne götürmüştüm ellerimi. Bir dalın kırılmasıydı bu. Etin iki parçaya bölünmesi. Sırtımı kahvehane kapısına dönerek ağır adımlarla yürümüşüm ana caddeye doğru. Hasanın sesi geliyordu peşi sıra.

—İbraaaaam abiiiiii

—Abi çayınnnnnn içmeyecen mi?

Vakit gecenin yarısını çoktan geçmişti. Elimde çevirip durduğum kaleme baktım bir süre. Ve meleklerin bana emanet bıraktığı boş kâğıda. "Bırakacağım anasını satayım bu işi" dedim kendi kendime. "Yazmayacağım". Başımı hayır edasında sağa sola sallayarak "yazmayacağım" dedim kendi kendime. Ve sen yaz anlaşılma, sen yaz deli desinler, sen yaz çalsınlar, sen yaz kopyalasınlar, sen yaz gülsünler, sen yaz kıymet bilmesinler, sen yaz benim desinler, sen yaz çöpe atsinlar, sen yaz sevdalarından nemalansınlar. Sen yaz nem alsınlar. Sen yaz suçlu ol. Sen yaz adını deliye çıkarsın âlemin akıllıları. Bu minvalde elimdeki kalemi kırmış ve iki parçaya ayırmışım. Avuçlarımda alıp buruşturduğum o boş kâğıttan almışım bütün hıncımı. İstifa ediyordum.

Uykumu alamadığım ve rahat uyumadığım ve ömrümün savaşını verdiğim o gecenin sabahındayım. Gözlerimdeki kan hala çekilmemiş. Ellerimi yıkadığım halde avuçlarımdaki mürekkep lekeleri çıkmamış. Ben bugün şair değilim artık. Ve biliyorum başkasına tık diye gelen ses bana artık tak diye gelmeyecek. İçimdeki şair ağlayanla ağlamayacak, ölenle ölmeyecek. Artık meleklerle işim yok benim. Avuçlarımdaki mürekkep lekesini başparmağımla ovalayıp silme derdine düşmüştüm. Omuzlarıma ansızın değen bir elle irkılmışım. Geriye doğru çevirdim başımı. Gözlerim on yaşındaki oğlumun gözlerine düşmüştü. Kısa bir süre bakıştık birbirimize. Gülümsedik.

—Hadi bil bakalım baba, elimde ne var

—Bilmem ki oğlum

—Ama çok sevineceksin baba

Arkasına sakladığı elini ve elindekini "süprüüüüzzzz" diye gözlerimin önüne kadar getirmişti. Bu, benim akşam ikiye böldüğüm kırdığım kalemi değil miydi? Kırık yerinden özenle bantlanmış kalemi burnumun ucuna kadar getirmişti.

—Kalemin kırılmış baba, bak yapıştırdım. Bak yazıyor. Bak işte bak yazıyor.

—Ama çok bastırma baba kırılır.

—Hadi baba, bana bir şiir yaz.

—Hadi baba.

—Hadi

Bir kaleme baktım, bir de kırık kaleme, kırdığım kaleme. Bir de oğlumun gözlerine. Ellerim nedensizce titriyordu. Bütün melekler başucuma toplanmış, cümlesi gözlerime bakıyordu. Uzandım, olanca mahcubiyetimle uzandım kaleme. Hayatımın en büyük alkışını duyuyordum melekler katında. Oğlumun sesini duyamıyordum ama dudaklarından okuyordum

—Hadi baba.

ANTALYA'DA KÜLTÜR VE FOLKLORÜN İZLERİ

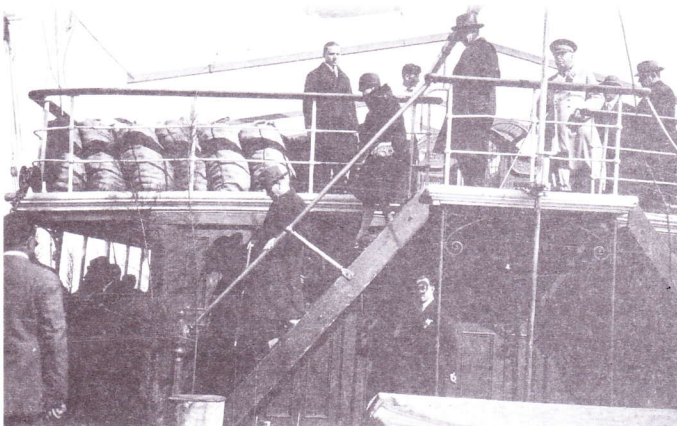

Kaleiçi'ne girişte sol, Karaalioğlu Paki'na girişte sağ köşede kalan Yenikapı Polis Karakolu burada yıllarca hizmet verdi. Söylediğim gibi; ben daha önce Kültür Sineması'nın oralarda olan eski karakolu bilmem, fotoğraflarını gördüm. Karakollar sevilmez ama bu karakola dıştan balkıdığına şirin bir görüntüsü vardı. Nihayet o da yıkıldı, Zerdalilik'de şimdiki yerine taşındı

Parka girişte sol köşede bulunan Vatan Kiraathanesi, işleticisinin adından dolayı Halim'in Kahvehanesi olarak da anılırdı. Burası, bilardo meraklılarının vazgeçemediği, zaman zaman bilardo turnuvalarının düzenlendiği bir mekândı. Yol genişletme faaliyetlerinden dolayı yıkılan Vatan Kiraathanesi Şimdi hâfızâlarda bir hatıra olarak yaşıyor.

Bu yol genişletme çalışmalarından; Atatürk'ün Antalya'ya ilk gelişinde 6-12 Mart 1930 tarihleri arası konakladığı Atatürk Evi de nasibini aldı. Müze olarak hizmet varen bu bina geriye çekilerek aslına uygun olarak tekrar inşâ edildi. Ancak, her ne kadar ana yapı olarak aslına uygun yapılmış olsa da üst kat güney cephede bulunan balkon hangi sebepten konmadı bilmiyorum.

Atatürk Rüstemiye Vapuru'nda - 1930

(Mustafa AKBABA Arşivi)

Atatürk'ün Antalya'yı ziyareti - 1930

(Mustafa AKBABA Arşivi)

